

ROVANIEMI

Rovaniemen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma

Sisällysluettelo

1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	2
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	2
1.2.Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	2
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut	3
2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	6
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	6
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	8
2.3 Arvoperusta	10
2.4 Oppimiskäsitys	11
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	12
2.6. Paikallisesti päätettävät asiat	18
3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	18
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	19
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa	24
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	27
3.4.Paikallisesti päätettävät asiat	35
4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	35
4.1 Monipuoliset työtavat	35
4.2 Arviointi oppimisen tukena	37
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	38
4.3.1 Ilmaisun monet muodot	40
4.3.2 Kielen rikas maailma	43
4.3.3 Minä ja meidän yhteisömme	45
4.3.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni	48
4.3.5 Kasvan ja kehityn	52
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	56
4.5.Paikallisesti päätettävät asiat	60
5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	61
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	61
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	63
5.3 Yleinen tuki	64
5.4 Tehostettu tuki	67
5.5 Erityinen tuki	69
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	76
5.6.1 Osa-aikainen erityisopetus	76
5.7. Paikallisesti päätettävät asiat	79
6 Opiskeluhoolto	80
6.1 Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma	81
7 Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuva esiopetus	84
7.1. Paikallisesti päätettävät asiat	84

1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoolto.

1.2.Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhoollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamuja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- tasa-arvolain 8 mukainen tasa-arvosuunnitelma.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumisiin ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään

- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkökohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvelujen sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta suunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään
- laaditaanko tasa-arvolain sekä yhdenvertaisuuslain mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä.

ROVANIEMI

Rovaniemen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaisesti ja päivitetty keväällä 2023. Opetussuunnitelma sisältää perustekstin sekä sitä täydentävän paikallisen kuvauksen. Paikallinen osuus on merkitty Rovaniemi tunnukseksi. Esiopetuksen opetussuunnitelma määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksessa annettavaa kasvatusta ja opetusta, kasvun ja oppimisen tukea, opiskeluhuoltoa, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyötä sekä esiopetuksen järjestämistä ja toteuttamista. Yksikkökohtaiset tarkennukset tehdään toimintavuosittain esiopetusyksikön vuosisuunnitelmaan.

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmaprosessia on Rovaniemellä johtanut ohjausryhmä, joka on koostunut koulutuspalveluiden hallinnon edustajista, perusopetuksen toimijoista, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen edustajista. Varsinaista kirjoitustyötä ja uuden opetussuunnitelman toiminnallistamista käytäntöön on kaupunkitasolla koordinoitunut opetussuunnitelmatyöryhmä.

Opetussuunnitelmaprosessin aikana esiopetusta järjestävissä varhaiskasvatusyksiköissä on käsitelty teemoittain opetussuunnitelman perusteiden sisältöä. Oppimiskokonaisuuksiin liittyviä asioita on työstyetty esiopetuksen opetussuunnitelmatyöryhmässä. Työryhmä on myös järjestänyt niihin liittyviä työpajoja esiopetuksessa toimiville varhaiskasvatuksen opettajille. Huoltajat ovat osallistuneet opetussuunnitelman laatimiseen keväällä 2015 vastaamalla kyselyyn, jossa kartoitettiin huoltajien odotuksia ja käsityksiä esiopetuksesta. Samanaikaisesti lasten ajatuksia esiopetuksesta kuultiin haastatteluin ja luovan ilmaisun keinoin. Opetussuunnitelman laatimisessa on huomioitu lapsilta, huoltajilta ja varhaiskasvatusyksiköiden henkilöstöltä saadut vastaukset, kommentit ja lausunnot.

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmatyötä on tehty tiiviissä yhteistyössä koulutuspalveluiden, Lapin yliopiston harjoittelukoulun ja Rovaniemen kaupungin vapaa-ajan palveluiden kanssa. Esiopetuksen opetussuunnitelmassa siirtymävaiheet varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen on laadittu yhteistyössä asianomaisten tahojen kanssa.

Rovaniemen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaa on päivitetty 2023 vastaamaan opetussuunnitelman perusteisiin tehtyjä muutoksia sekä muuttuneita paikallisia käytänteitä. Päivitystyöstä on vastannut nimetty työryhmä. Esiopetuksen henkilöstöllä on ollut mahdollisuus vaikuttaa päivittämiseen. Lapsilta kerättiin näkemyksiä hyvästä esiopetuksesta. Näitä näkemyksiä ja ajatuksia on koottu lukujen lopussa olevaan kuvioon.

Rovaniemen esiopetuksen opetussuunnitelmassa on huomioitu paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskeva arviointitieto ja kehittämistyön tulokset. Paikallisen osuuden laadinnassa ja 2023 päivityksessä on myös huomioitu muut Rovaniemen kaupungin esiopetusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat kuten

- Rovaniemen kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma
- Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma
- Rovaniemen kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma
- Rovaniemen kaupungin valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- Varhaiskasvatuksen järjestämisen periaatteet
- Rovaniemen kaupungin kulttuuri- ja liikuntakasvatussuunnitelma
- Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatuksen liikuntasuunnitelma
- Asukkaiden osallisuuden ja vaikuttamisen kehittämisohjelma
- Lasten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Hyvinvoinnin vuosikello. Sosiaalisen vahvistamisen toimintamalli yhteisölliseen hyvinvointityöhön perusopetuksessa
- Rovaniemen kaupungin kotouttamisohjelma 2023-2025

Lisäksi on huomioitu:

- Rovaniemen kaupunkistrategia 2030 vuoteen
- Varhaiskasvatuksen visio ja arvot, palveluiden järjestämisen ja toiminnan painopisteet
- Varhaiskasvatuksen laatukäsikirja
- Rovaniemen kaupungin yleiset lähipalveluperiaatteet ja toimialan yhteiset periaatteet
- Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatuksen, opetuksen, koulutuksen järjestäjän sekä Rovaniemen seurakunnan yhteistyösopimus
- Henkilöstön koulutussuunnitelma

Rovaniemellä opetussuunnitelman toteutumista seuraa ja arvioi sivistyslautakunta. Varhaiskasvatuksessa opetussuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan osana laadunhallintaa ja kehittämistyötä. Varhaiskasvatuspalveluiden johtoryhmä asettaa toimintakausittain varhaiskasvatukselle ja varhaiskasvatuksessa toteutettavalle esiopetukselle pedagogiset painopistealueet. Painopistealueiden pohjalta esiopetusta antavat yksiköt laativat esiopetuksen vuosisuunnitelman. Vuosisuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan vähintään kerran toimintavuoden aikana. Arvioinnissa saatuja tuloksia hyödynnetään seuraavan kauden kehittämissuunnitelmien laadinnassa.

Lasten ja huoltajien osuus esiopetussuunnitelman arviointiin ja kehittämiseen varmistetaan siten, että jokainen esiopetusyksikkö kuvaa vuosisuunnitelmassaan kehittämisen ja arvioinnin käytännöt. Jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle laaditaan oppimissuunnitelma. Erityisen tuen piirissä olevalle lapselle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Mikäli lapsi osallistuu esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, oppimissuunnitelmaan sisällytetään myös varhaiskasvatusta koskevat tavoitteet. Oppimissuunnitelman laadinta ja arviointi tapahtuu yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Lapsikohtainen suunnitelma tukee myös huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Arviointiin perustuvassa kehittämisessä hyödynnetään lapsille, huoltajille ja henkilöstölle suunnattuja laatukselyjä sekä valtakunnallisesta arvioinnista saatuja tuloksia. Yksikkötasolla opetussuunnitelman toteutumista johtaa varhaiskasvatyksen johtaja.

Uudistettu opetussuunnitelma on laadittu suomen kielellä. Sivistyslautakunta on hyväksynyt suunnitelman 15.6.2023 § x ja se otetaan käyttöön 1.8.2023. Suunnitelma julkaistaan sähköisessä muodossa. Esiopetuksesta, opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta yksikön vuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajia esiopetusyksiköissä sekä Rovaniemen kaupungin sähköisissä viestintäkanavissa.

2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain mukaisia kasvatustietokeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

ROVANIEMI

Rovaniemellä esiopetuksen järjestämisestä vastaa varhaiskasvatuspalvelut. Esiopetusta järjestetään kaupungin omissa päiväkodeissa sekä niissä palvelusetelipäiväkodeissa, joissa on esiopetuskelpoinen henkilöstö ja pääsääntöisesti vähintään viisi esiopetuksessa aloittavaa lasta. Esiopetusta voidaan järjestää myös perusopetuksen yhteydessä, mikäli se on toiminnan

järjestämisen kannalta perusteltua. Lapsen edun ensisijaisuus ohjaa sekä esiopetuksen, että sitä täydentävän varhaiskasvatuksen järjestämistä ja pedagogista toimintaa.

Rovaniemen kaupunki esiopetuksen järjestäjänä antaa mahdollisuuden erilaisille painotteisuuksille esiopetusryhmissä. Esiopetuksen järjestelyissä otetaan huomioon vuorohoidon erityispiirteet. Painotteisuudet ja järjestelyt kuvataan tarkemmin yksiköiden vuosisuunnitelmissa.

Esiopetuksen opetuskieli on suomi. Saamenkielisessä päiväkodissa ja Pohjoissaamen kielipesässä esiopetuksen opetuskieli on pohjoissaame. Paikallista opetussuunnitelmaa noudatetaan kaikissa Rovaniemellä esiopetusta järjestävissä yksiköissä. Esiopetusta annetaan pääsääntöisesti perusopetuksen lukuvuoden työaikojen mukaisesti, kuitenkin vähintään 700 tuntia lukuvuodessa.

Esiopetus toteutetaan pääsääntöisesti 6-vuotiaiden lasten esiopetusryhmässä. Mikäli ryhmässä on esiopetusikäisten lisäksi muita lapsia, suunnitellaan ja toteutetaan toiminta huomioiden sekä pedagogiset tarpeet että lasten tarpeet. On tärkeää, että esiopetusikäiset lapset työskentelevät myös itsenäisenä ryhmänä, jotta he saavat kokemusta vertaisryhmästä. Esiopetuksen ja sitä täydentävän varhaiskasvatuksen toiminta suunnitellaan toisiaan tukeviksi.

Esiopetuksen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa esiopetuskelpoisuuden omaava varhaiskasvatuksen opettaja. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa yhteistyössä. Työtavat, mahdolliset esiopetuksen painotukset ja yhteistyö alkuopetuksen kanssa kirjataan yksikön vuosisuunnitelmaan.

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laadinnassa, toteuttamisessa sekä arvioinnissa huomioidaan Opetushallituksen ohjeistus sekä paikalliset ohjeistukset.

Varhaiskasvatuksen palveluohjaus antaa tietoa ja ohjausta esiopetuksesta sekä esiopetukseen ilmoittautumisesta. Esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta tiedotetaan kaupungin sähköisten tiedottamiskanavien kautta. Esiopetuksen aikana sisällöllisistä ja toiminnallisista asioista tiedottamisvastuu on esiopetusta järjestävillä yksiköillä sekä esiopetusryhmien opettajilla.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittävät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystäväyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

ROVANIEMI

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Rovaniemellä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) laaditaan kaikille esiopetuksessa oleville lapsille. Oppimissuunnitelma on pedagoginen suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä, esiopetuksessa tarvittavista järjestelyistä sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemasta tuesta ja siihen vastaamisesta. Suunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun ja oppimisen edellytykset sekä tukea häntä oppimisen haasteissa. Suunnitelma antaa pohjan lapsen kasvun ja oppimisprosessin edistymisen arvioinnille ja on työväline esiopetusryhmän toiminnan suunnittelulle ja toteuttamiselle.

Lähtökohtana ovat lapsen yksilöllisyyden ja vahvuuksien, sekä lapsen ja huoltajien näkemysten huomioiminen. Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia, vaan millä tavoin oppimisympäristö saadaan tukemaan oppimista parhaalla mahdollisella tavalla. Työtapojen valinnassa otetaan huomioon, että lapsen oppimaan oppimisen taidot pääsevät kehittymään.

Lapsi osallistuu ikätasonsa ja edellytystensä mukaisesti oppimissuunnitelman laatimiseen. Hänen kanssaan käydään läpi mistä oppimissuunnitelmassa on kysymys ja mitä se sisältää. Oppimissuunnitelmassa on Minä esikoululainen -osio, johon esiopetuksessa yhdessä lapsen kanssa kirjataan lapsen oma näkemys oppimisestaan, työskentelynsä nykytilasta ja tavoitteista.

Erityisen tuen piirissä olevalle lapselle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Oppimissuunnitelman laadinta ja arviointi tapahtuu yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Lapsikohtainen suunnitelma tukee myös huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Esiopetuksessa ja sitä täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin kirjataan myös täydentävän varhaiskasvatuksen tavoitteet ja tuen järjestäminen. Asiakirja toimii samalla lapsen varhaiskasvatussuunnitelmana (vasu).

Poissaolokäytännöt

Esiopetus on velvoittavaa, ja huoltajien tulee huolehtia, että lapsi osallistuu lähtökohtaisesti kaikkeen esiopetustoimintaan. Lapsen säännöllisestä osallistumisesta huolehditaan huoltajan ja esiopetuksen henkilöstön kanssa yhteistyössä. Tilapäisistä poissaoloista huoltajan tulee tehdä sähköinen poissaoloilmoitus ja ilmoittaa poissaolosta esiopetusryhmään. Mikäli lapsen poissaoloista ja hyvinvoinnista syntyy huolta, on mahdollista käynnistää yksilökohtainen opiskeluhoito lapsen tilanteen selvittämiseksi.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdäksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

ROVANIEMI

Rovaniemellä esiopetuksen arvoperusta rakentuu valtakunnallisessa opetussuunnitelman perusteissa kuvatun arvoperustan lisäksi varhaiskasvatuksemme arvoille turvallisuus, osallisuus ja luovuus. Varhaiskasvatuksen arvot pohjautuvat Rovaniemen kaupunkistrategian arvoille. Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen yhteisessä visiossa “Yhdessä toimien, hyvää lapsuutta edistäen” korostuvat toteutuvat arvomme. Saamelaisen esiopetuksen toiminta perustuu lisäksi saamelaisiin arvoihin ja saamelaiseen kulttuuriin.

Esiopetusta antavissa yksiköissä säännöllisesti käytävä arvokeskustelu luo vankan pohjan opetussuunnitelman mukaisen pedagogiikan toteuttamiselle. Yksikön esiopetuksen vuosisuunnitelmaan kirjataan, miten arvot todentuvat käytännön työssä. Vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä arvioidaan myös arvojen toteutumista.

Rovaniemi on mukana Unicef lapsiystävällinen kunta toiminnassa. Lapsiystävällinen kunta -malli perustuu lapsen oikeuksien sopimuksen neljään yleisperiaatteeseen, jotka ovat 1) yhdenvertaisuus, 2) lapsen etu, 3) oikeus elämään ja kehittymiseen sekä 4) osallisuus. Näitä periaatteita noudatetaan myös kaikessa varhaiskasvatus- ja esiopetustoiminnassa.

Kuvio 1. Rovaniemen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvot

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on

lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työnteko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

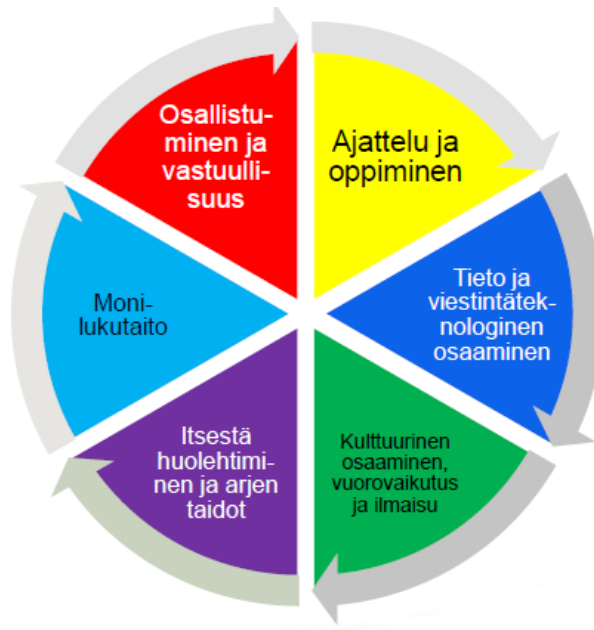
Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

ROVANIEMI

Rovaniemellä esiopetuksessa huomioidaan laaja-alaisen osaamisen osa-alueet (kuva 1) ja niitä kaikkia pidetään tärkeinä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden tavoitteet otetaan huomioon toimintavuotta koskevassa suunnittelutyössä, päivittäisessä toiminnassa, arviointikeskusteluissa ja arvioinnissa. Laaja-alaisen osaamisen toteuttaminen kuvataan yksiköiden vuosisuunnitelmissa. Toteuttamista arvioidaan ja kehitetään vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä.

Kuva 1. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet (Opetushallitus)

Rovaniemen kulttuuri- ja liikuntakasvatus suunnitelma tuo paikallista painotusta laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden toteuttamiseen ja tukee opetus- ja kasvatustyötä esi- ja perusopetuksessa. Suunnitelman perustana on suomalainen, peräpohjalainen, lappilainen ja rovaniemeläinen kulttuuri ja Rovaniemen paikalliset liikuntaa ja hyvinvointia edistävät mahdollisuudet. Tavoitteena on lapsen kulttuuri-identiteetin vahvistaminen, oman kotiseudun arvostaminen, elämykset ja onnistumisen kokemukset, syrjäytymisen ehkäiseminen ja omien vahvuuksien löytäminen kulttuuri- ja liikuntakokemusten avulla.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

ROVANIEMI

Esiopetuksen opettaja on keskeisessä roolissa ohjaamassa lasten ajattelutaitoja ja luomassa pohdinnalle ja oivalluksille kannustavaa oppimisympäristöä. Läsnäolo, hyvä vuorovaikutus ja sensitiivinen pedagoginen ote luovat hyvät puitteet. Leikin käyttö yhtenä keskeisenä toimintamuotona, tukee ja antaa virikkeitä ajattelulle ja pohdinnalle. Esiopetuksen opettajan ja muun henkilöstön tehtävänä on huolehtia, että päivittäin on riittävästi aikaa yhdessä ihmetellä ja pohtia lapselle tärkeitä asioita.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvyille ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

ROVANIEMI

Esiopetuksessa olevilla lapsilla ja heidän perheillään on moninaisia kieli-, kulttuuri- ja katsomustaustoja. Kulttuurisen monimuotoisuuden esille tuominen on tärkeää kaikille lapsille ja myös niissä esiopetusta antavissa yksiköissä, joissa lapset edustavat valtaväestöä. Lasten moninaiset kulttuuritaustat näkyvät esiopetuksessa esimerkiksi eri kulttuureihin kuuluvien juhlien viettämisenä, vierailuina, tarinoina, peleinä ja leikkeinä sekä monipuolisena eri kulttuureja esiin tuovina oppimisympäristöinä. Henkilöstön avoin, myönteinen ja kunnioittava suhtautuminen perheisiin ja kotien erilaisiin katsomuksellisiin näkemyksiin sekä perinteisiin muodostaa perustan rakentavalle ja osallistavalle vuorovaikutukselle.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

ROVANIEMI

Rovaniemellä on esi- ja perusopetukseen laadittu Hyvinvoinnin vuosikello, jonka sisältämät teemat huomioidaan kokonaisvaltaisesti lasten hyvinvointityöhön liittyvässä suunnittelussa ja toteutuksessa sekä huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Hyvinvoinnin vuosikelloa on tarkemmin kuvattu luvussa 3.1 kohdassa Hyvinvointi ja turvallinen arki.

Tunne- ja turvataitoja käsitellään pedagogisesti kaikissa luonnollisissa arjessa ilmenevissä ja lapsiryhmästä nousevissa tilanteissa.

Ruokailu ja ruokakasvatus ovat osa esiopetusta, jossa pedagogisesti ohjataan ja tuetaan lasten ruokailua sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia. Terveyttä ja hyvinvointia edistävä ruoka ja myönteinen ruokailukokemus ovat jokaisen lapsen oikeuksia. Ruokakasvatus on lasten kanssa yhdessä tekemistä, kokemista ja syömistä.

Esiopetuksen henkilöstön osaamista ja tietoisuutta liikunnan merkityksestä ylläpidetään sekä lisätään lasten ja huoltajien osallisuutta. Oppimisympäristöjä muovataan liikkumisen mahdollistajiksi, lähiympäristö sekä ympäröivä luonto hyödynnetään liikuntakasvatuksessa kaikkina vuoden aikoina.

Esiopetuksen liikennekasvatuksen tavoitteena on antaa lapsille valmiuksia toimia turvallisesti lähiliikenteessä. Liikennekasvatus on tehokkainta, kun se tapahtuu yhteistyössä kodin ja esiopetuksen välillä. Liikenneturvan varhaiskasvatukselle ja esiopetukselle suunnattu oppimialusta ja vuosikello tukevat työntekijää liikennekasvatuksen toteuttamisessa.

Mediataidoissa tekijänoikeuksien kunnioittaminen, ja kuvaus- ja julkaisulupien pyytäminen myös lapselta ohjaa itsekunnioitukseen ja samalla toisten oikeuksien huomioimiseen. Medialukutaidon tukeminen ennaltaehkäisee toista loukkaavaa käyttäytymistä verkkoympäristössä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvallisen lukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo

varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvallukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

ROVANIEMI

Rovaniemellä on käytössä esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa Monilukutaito, media ja kuvallinen ilmaisu -opas, joka ohjaa henkilöstöä rakentamaan Kansallisen lukutaitostrategia 2030:n suuntaisia oppimisympäristöjä, jotka tukevat lasten monilukutaidon kehittymistä. Myös Kuvallisen ja käsityöllisen ilmaisun suunnitelma vahvistaa lasten monilukutaitoa.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

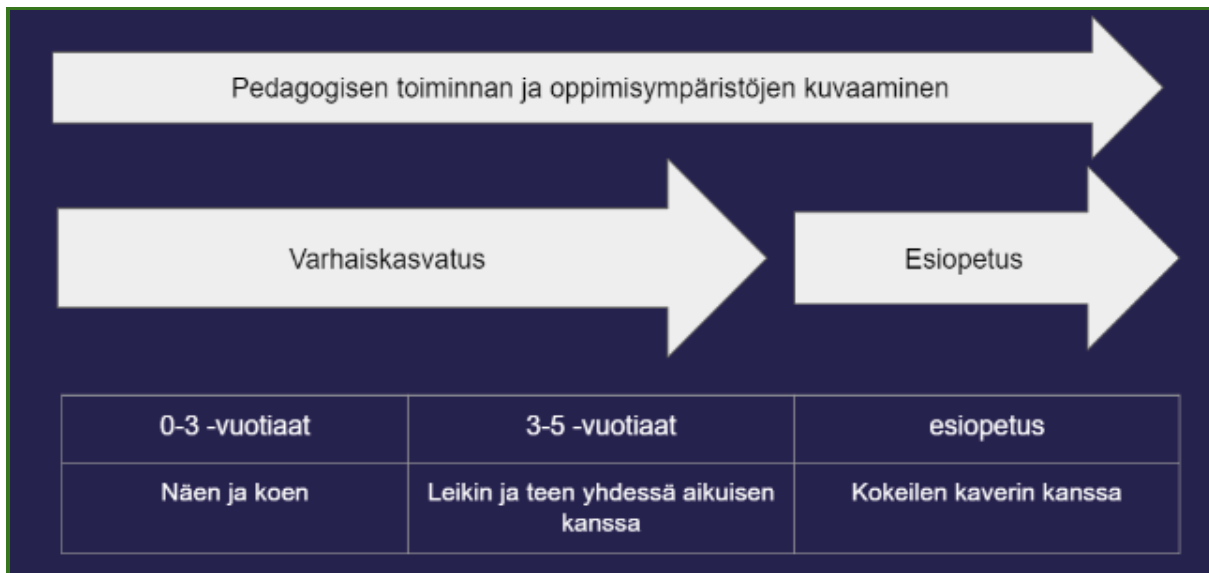
Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

ROVANIEMI

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään sekä oppimisen eri osa-alueilla ja muissa arjen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon tilanteissa. Jokaiseen kaupungin varhaiskasvatusyksikköön nimetään vuosittain digitutor, joka ylläpitää yksikössä keskustelua tieto- ja viestintäteknologian pedagogisesta käytöstä. Rovaniemellä on laadittu varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja perusopetukseen digitaalisen osaamisen jatkumo tasavertaisten digitaalisen osaamisen mahdollistamiseksi. Jatkumon tekemisessä on huomioitu Uudet lukutaidot -kehittämishjelman hyvän pedagogisen toiminnan kuvauksia.

Kuvio 2. Digitaalisen osaamisen jatkumon yleiskuvaus

Digitaalisen osaamisen jatkumossa kuvataan, millaisen leikinomaisen toiminnan kautta ohjataan lasten aktiivista tieto- ja viestintäteknologian käyttöä, medialukutaitoa sekä ohjelmoinnillisen ajattelun ja ohjelmointiosaamisen kehittymistä. Esiopetuksessa lapsi käyttää, ihmettelee ja tutkii tieto- ja viestintäteknologiaa ja digitaalista ympäristöä yhdessä aikuisten ja muiden lasten kanssa esiopetuksen eri tilanteissa.

Esiopetuksessa tieto- ja viestintäteknologian käyttämiseen suuntaudutaan kolmesta eri näkökulmasta; mediakasvatuksellisesta, oppimisteknologisesta ja teknologiakasvatuksellisesta. Arjen tilanteissa näkökulmat ovat toisiaan täydentäviä, eivät poissulkevia. Mediakasvatuksellisessa näkökulmassa tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään lasten kanssa median tuottamiseen ja viestintään. Digitaalista mediaa tulkitaan ja arvioidaan ja erilaisissa digitaalisissa mediaympäristöissä toimimista harjoitellaan. Oppimisteknologisessa näkökulmassa tieto- ja viestintäteknologiaa ja digitaalisia oppimisympäristöjä käytetään oppimisen tukena ja teknologia on oppimisen välineenä jonkin asian harjoittelemisessa, oppimisessa ja tutkimisessa. Teknologikasvatuksellisessa näkökulmassa tieto- ja viestintäteknologia on oppimisen kohteena.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Esiopetuksen toiminnassa edistetään lasten ja huoltajien osallisuutta. Lasten osallisuus ja mielenkiinnon kohteiden huomioiminen mahdollistetaan toiminnan ideoinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa sekä arvioinnissa. Jokaiselle lapselle mahdollistetaan osallisuuden kokemus lapsen taitotasosta riippumatta. Unicefin lapsiystävällisenä kuntana edistämme kaikessa toiminnassamme lasten oikeuksien toteutumista. Esiopetuksessa lapsen osallisuuden vahvistaminen ja demokratiataitojen harjoittelu sekä lapsen oikeuksien käsittely ikätasoon sopivalla tavalla, on työtä lapsen oikeuksien toteutumiseksi.

Lapsia ohjataan sosiaalisesti, ekologisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestäväan elämäntapaan. Opetuksen tukena hyödynnetään Rovaniemen varhaiskasvatuksen ympäristökasvatussuunnitelmaa.

2.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätty esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat veloitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, kasvun ja oppimisen tukea ja oppilashuoltoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

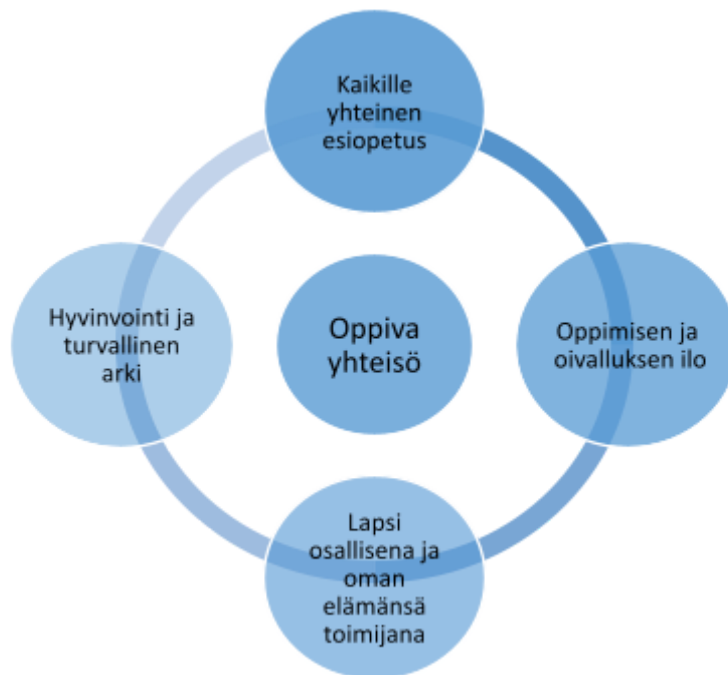
ROVANIEMI

Jatkuva pedagoginen keskustelu ja pohdinta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa ovat osa kehittyvää toimintakulttuuria. Pedagogisen johtamisen tueksi varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen määritellään pedagogiikan kehittämisen painopisteet osana varhaiskasvatuksen strategiaa. Esiopetuksessa kaikille yhteisten painopistealueiden ja ydintavoitteiden yksikkökohtainen toteuttaminen ja arviointi kirjataan yksikön esiopetuksen vuosisuunnitelmaan. Pedagogisen johtamisen vuosirunko hahmottaa toistuvat pedagogisen johtamisen asiakokonaisuudet sekä vastuunjaon yksikön johtajan ja tiimien kesken. Esimiesten johtamisosaamiseen, pedagogisen johtamisen menetelmiin ja muutoksen johtamiseen panostetaan.

Pedagogiseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen esiopetuksen opettajalle varataan lapsiryhmätyön ulkopuolista aikaa työnantajan ohjeistuksen mukaisesti. Jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä toimii pedatiimi, joka koostuu yksikön johtajasta, ryhmien tiimivastaavista ja varhaiskasvatuksen erityisopettajasta. Pedatiimin tarkoitus on ylläpitää pedagogista keskustelua ja siten kehittää ja vahvistaa pedagogisesti perusteltua toimintakulttuuria yksikössä. Kukin tiimivastaava vastaa omassa tiimissään pedagogisen keskustelun ylläpitämisestä.

Varhaiskasvatuksen ohjaavat opettajat toimivat tiimien ja yksikön johtajien tukena yksikön pedagogisen toiminnan kehittämisessä, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Varhaiskasvatuksen ohjaavien opettajien toteuttama ohjauksellinen tuki on tarkoitettu tiimien pedagogisen työskentelyn ohjaamiseksi, tukemiseksi ja vahvistamiseksi. Näillä toimenpiteillä kehitetään ja vakiinnutetaan oppimista ja osallisuutta edistävää kokopäiväpedagogiikkaa ja inklusiivista toimintakulttuuria vastaamaan esiopetussuunnitelman perusteiden vaatimuksia.

Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan kaikki sitä ohjaavat periaatteet (kuvio 3). Kehittämistyössä hyödynnetään käytössä olevia suunnitelmia ja ohjelmia.

Kuvio 3. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet kirjataan yksikön vuosisuunnitelmaan ja niiden toteutumista arvioidaan vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä. Kehittämistyössä hyödynnetään myös lasten ja huoltajien ajatuksia ja toiveita, joita voidaan kartoittaa ja arvioida esimerkiksi kyselyjen, haastattelujen, havaintojen ja dokumentoinnin avulla.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

ROVANIEMI

Jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä ja tiimissä ylläpidetään avointa, kokeilemaan ja oppimaan innostavaa ilmapiiriä. Avoin vuorovaikutus ja jokaisen yhteisön jäsenen arvostaminen luovat pohjaa oppivalle yhteisölle ja osallisuudelle. Oppivassa yhteisössä kannustetaan ihmettelyyn, tutkimiseen ja toiminnallisuuteen sekä rohkaistaan yrittämään.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

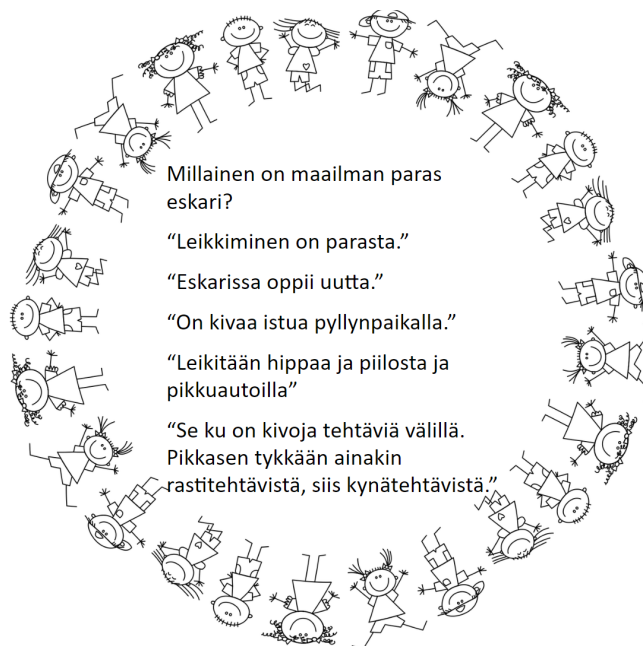

ROVANIEMI

Esiopetuksessa olevan lapsen päivässä korostuu kokopäiväpedagogiikka, jolloin myös siirtymätilanteissa, ruokailussa ja ulkoilussa tapahtuu oivaltamista, kasvua ja oppimista. Näissä toistuvissa tapahtumissa rikastutetaan oppimistilanteita leikillisyyttä, huumoria, hassuttelua ja luovuutta käyttäen. Lasten arjessa mukana olemalla koetaan yhdessä lasten todellista maailmaa ja varmistetaan, että lapsi tulee kuulluksi ja ymmärretyksi.

Leikki on lapsen luontainen tapa toimia ja oppia. Leikkiin ja leikilliseen vuorovaikutukseen kannustavassa yhteisössä ymmärretään leikin ja leikillisyyden merkitys oppimiselle. Leikki ja leikillisuus ovat henkilöstön tietoisien kehittämisen kohteena. Leikki tukee esiopetuksen inklusiivisia ja osallistavia käytänteitä. Työntekijän läsnäolo leikissä vaihtelee lasten tarpeiden mukaan suorasta osallistumisesta välilliseen vaikuttamiseen. Henkilöstön vastuulla on arvostaa leikkiä ja antaa sille aikaa ja tilaa. Lasten omatoiminen ja pitkäkestoinen leikki mahdollistetaan esimerkiksi säilyttämällä lasten leikkirakennelmia ja pitämällä tarvittava materiaali saatavilla. Ilmapiirin ja oppimisympäristöjen tulee olla on leikkiin kannustavaa. Työntekijä on leikin ja leikillisyyden mahdollistaja ja rikastaja. Kun työntekijä osoittaa leikillisyyttä ja uskaltaa heittäytyä tilanteisiin ja myös epäonnistua, tarjoaa se mallin ja turvallisen ympäristön lapsen leikillisyydelle.

Positiivinen pedagogiikka toimintatapana, vahvuuksiin keskittyminen, vahvuuspuhe ja onnistumisten huomaaminen rohkaisevat lasta ja tukevat hänen itsetuntoa. Positiivisessa pedagogiikassa vuorovaikutus on sensitiivistä, lämmintä sekä hyväksyvää ja ilmapiiri on myönteinen. Positiivinen työote näkyy henkilöstön toiminnassa, läsnäolossa, puheissa ja nonverbaalissa viestinnässä sekä vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

ROVANIEMI

Esiopetuksen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa huomioidaan lasten omat ideat, ajatukset ja mielipiteet. Lapsella on oikeus saada näkemyksensä ilmaisemiseen ohjausta ja mielipiteensä muodostamisen pohjaksi tietoa hänelle ymmärrettävässä muodossa. Esiopetuksessa käytetään oppimista ja osallisuutta vahvistavia menetelmiä.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on

keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveellisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

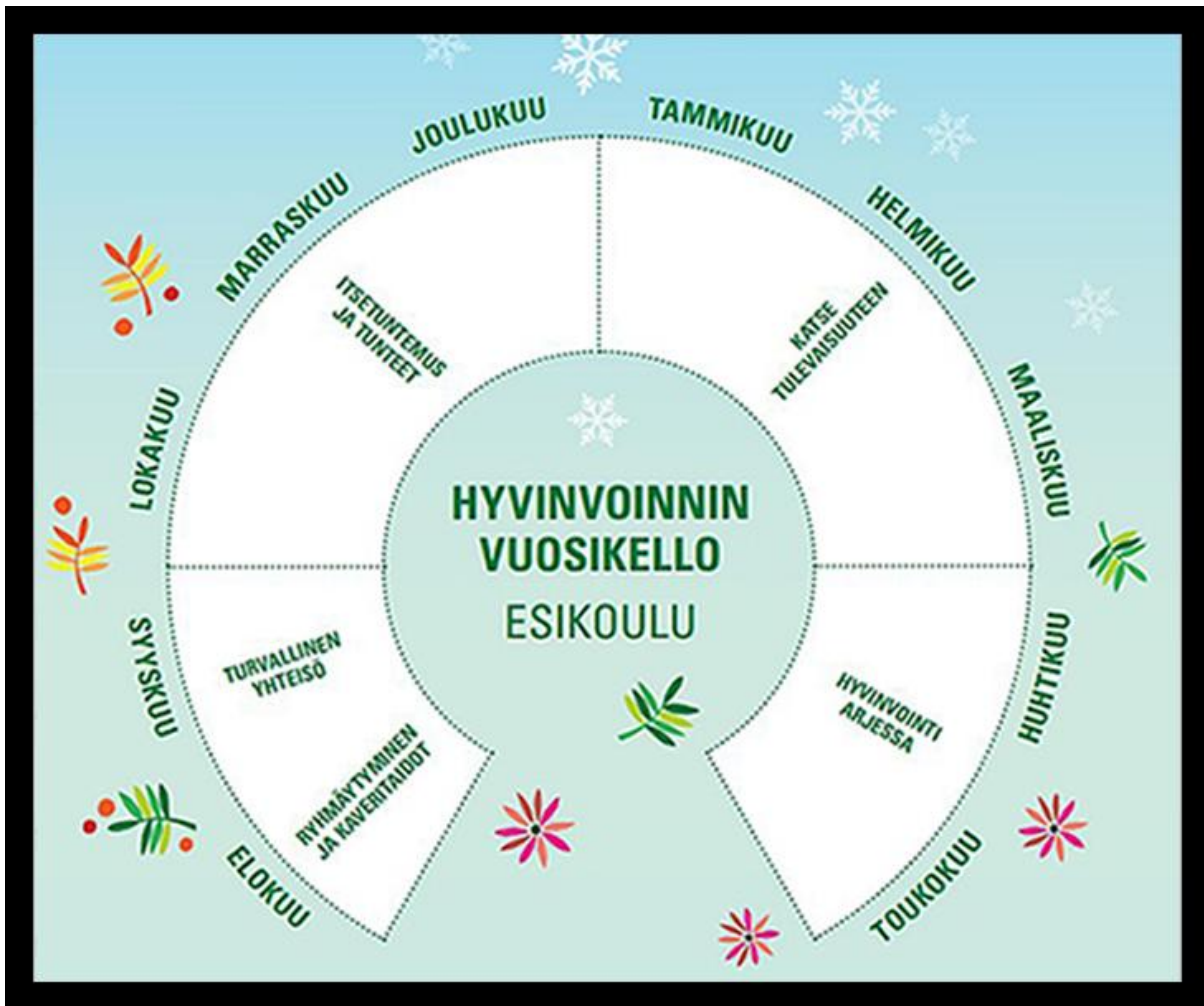

ROVANIEMI

Esiopetuksen hyvinvointityö muodostuu yhteistyöstä huoltajien kanssa, turvallisesta kasvua ja oppimista tukevasta ympäristöstä ja lapsen kasvun ja oppimisen tuesta. Jokaisessa esiopetusta antavassa yksikössä on Yksikkökohtainen kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy- ja puuttumisen suunnitelma. Suunnitelma perustuu ennaltaehkäisyyn ohjaamalla ja tukemalla lasta tunne- ja itsesäätelytaitojen sekä sosiaalisten taitojen kehittymisessä. Kiusaamiseen ja häirintään puuttuminen on jokaisen yhteisössä työskentelevän velvollisuus. Rovaniemellä esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa on käytössä Väestöliiton Pisarapuuttuminen -malli lasten positiivisen vuorovaikutuksen edistämiseksi sekä kiusaamiseen ja häirintään puuttumiseksi. Työntekijät puuttuvat pieniin pisaroihin, tilanteisiin, joita ei voi nimittää kiusaamiseksi. Tilannetta ei päästetä niin pitkälle, että siitä tulee kiusaamista. Tärkeitä ovat toistot ja pienet hetket arjen tilanteissa. Ottamalla malli lapsiryhmässä työntekijöiden käyttöön häirintä, väkivalta ja kiusaaminen eivät pääse juurtumaan ryhmään. Esiopetus on myös mukana Rovaniemen kaupungin kiusaamisen vastaisessa toiminnassa. Toimintamalli täydentää yksiköiden omia keinoja puuttua konflikteihin ja selvittää ne.

Jokaisessa varhaiskasvatyksen yksikössä on Rovaniemen varhaiskasvatuksen valmiussuunnitelmaan pohjautuva yksikön turvallisuussuunnitelma sekä pelastussuunnitelma. Turvallisuuteen liittyviä asioita käsitellään sekä henkilöstön että lasten kanssa. Jokaisen työntekijän tulee tietää oma roolinsa mahdollisessa kriisitilanteessa ja osata toimia tarkoituksenmukaisesti. Varhaiskasvatyksen yksikön pelastussuunnitelma ja turvallisuussuunnitelma sekä varhaiskasvatuksen valmiussuunnitelma käydään läpi joka syysy toimintakauden alussa henkilöstön kanssa. Jokaisessa yksikössä tulee lisäksi olla nimetty kriisiryhmä, joka päättää kriisitilanteen hoitamisesta ja sen jälkeisistä tukitoimista ja tiedottamisesta.

Rovaniemellä esi- ja perusopetukseen on laadittu Hyvinvoinnin vuosikello (kuva 2), joka on hyvinvointityötä ohjaava malli. Sen avulla hyvinvointiteemat liitetään osaksi esiopetuksen arkea. Teemat huomioidaan kokonaisvaltaisesti hyvinvointityöhön liittyvässä suunnittelussa ja toteutuksessa. Keskeisiä teemoja esiopetuksen hyvinvoinnin vuosikellossa ovat: hyvinvointi, tunnetaidot sekä yhteistyö- ja kaveritaidot, ryhmäytyminen, yhteisöllisyys ja ilmapiiri. Lapsia rohkaistaan ja opetetaan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätämään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen. Hyvinvoinnin vuosikello sisältää vinkkejä ja harjoitteita hyvinvointi-teemojen käsittelyyn.

Kuva 2. Esiopetuksen hyvinvoinnin vuosikello

Rovaniemen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kiinnitetään erityistä huomiota vuorovaikutuksen laatuun ja sisältöön. Henkilöstön, huoltajien ja lasten keskinäinen vuorovaikutus luo oppimista edistävän, positiivisen ja turvallisen ilmapiirin. Esiopetuksen hyvinvointityö on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä. Tätä hyvinvointityötä sekä opiskeluhuoltoryhmän tehtäviä käsitellään luvussa 6.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käyttöön on laadittu Rovaniemen varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen suunnitelma. Luonnon ja lähiympäristön kunnioittaminen ja siitä huolehtiminen on Rovaniemen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa luonteva osa arkea.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat

myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavoilla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

ROVANIEMI

Toimintakulttuuri on kokonaisuus, johon oppimisympäristöt rakentuvat. Inklusiivisuuden toteutuminen, turvallisuus, terveellisyys, pedagogisuus sekä henkilöstön sensitiivinen, lämmin vuorovaikutus ja kiireetön läsnäolo lapsen kanssa ovat tavoitteena kaikissa esiopetuksen oppimisympäristöissä. Lähiluonto ja -ympäristö ovat jokapäiväistä rovaniemeläistä toimintaympäristöä, joka osaltaan innostaa lapsia liikkumaan, leikkimään ja tutkimaan.

Esiopetuksen oppimisympäristö käsittää fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja digitaalisen ulottuvuuden. Lapsi, oppiminen ja leikki ovat keskiössä. Esiopetuksen henkilöstöllä on vastuu ja velvollisuus tukea ja edistää lapsen hyvinvointia, oppimista ja leikkiä kaikissa ympäristöissä ja tilanteissa, joissa lapsen kanssa toimitaan esiopetuksessa. Oppimiseen innostavat, uteliaisuutta herättävät, oppijan aktiivisuutta ja innovatiivisuutta tukevat ympäristöt edistävät oppimista ja parantavat oppimismotivaatiota. Erilaiset oppijat huomioidaan luontevasti erilaisissa oppimisympäristöissä toimimalla.

Digitaalinen teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa digitaalista oppimisympäristöä. Esiopetuksessa havainnoidaan, kokeillaan ja kehitetään digitaalisen teknologian pedagogista käyttöä näkemällä, leikkimällä ja tekemällä yhdessä henkilöstön kanssa sekä kokeillen kaverin kanssa. Digitaalinen media ja sen käyttäminen yhdessä lasten kanssa laajentaa oppimisympäristöä seinien ulkopuolelle ja lisää lasten osallisuutta. Digitaalista oppimisympäristöä kehitetään huomioiden teknologian kehittyminen. Lähtökohtana on, että esiopetusryhmässä on riittävä välineistö ja henkilöstö hallitsee sen käytön.

Fyysistä oppimisympäristöä rakennettaessa ja kehitettäessä huomioidaan turvallisuus, terveellisyys, esteettömyys ja pedagoginen soveltuvuus esiopetuksen toteuttamiselle. Lapset osallistuvat oppimisympäristön suunnitteluun, kehittämiseen ja muokkaamiseen. Lapsilla on mahdollisuus luoda arjen ympäristö oman näköisekseen, jolloin heidän ideat, leikit ja tekemänsä työt toteutuvat ja näkyvät. Lasten osallisuus rikastuttaa leikkiä ja ympäristöä sekä lisää lasten sitoutumista toimintaan. Tämän ansioista lasten oppiminen syventyy ja laajentuu.

Leikki- ja toimintavälineitä hankittaessa kiinnitetään huomiota niiden turvallisuuteen, pedagogisuuteen, monipuolisuuteen ja ekologisuuteen. Lisäksi huomioidaan lasten ikätaso, lasten ja perheiden erilaiset kulttuuriset taustat sekä lasten mielenkiinnonkohteet. Esiopetuksessa käytetään yksikköjen omia tieto- ja viestintäteknologisia digitaalisia laitteita.

Lähiluonto ja -ympäristö ovat merkittävä osa jokapäiväistä toimintaympäristöä. Luontoa hyödynnetään suunnitelmallisesti oppimisympäristönä kaikissa toiminnoissa ja eri vuoden aikoina. Lapsia kannustetaan leikkimään, liikkumaan, tutkimaan ja toimimaan lähiympäristöissä. Ulkoilu on luonnollinen osa rovaniemeläistä esiopetusta. Leikkipuistoja, urheilualueita ja luontopolkuja laavuineen hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan jokapäiväisessä toiminnassa. Kirjasto, kirjastoautot, Pilke, Arktikum, Korundi, Lapin Metsämuseo ja Rovaniemen kotiseutumuseo sekä Ounasvaara ja Lapin urheiluopisto ovat esimerkkejä esiopetusikäisille hyvin soveltuvista kulttuuri- ja oppimisympäristöistä.

Psyykinen oppimisympäristö on turvallinen ja erilaisuutta hyväksyvä. Se sallii kaikki tunteet ja rohkaisee lasta yrittämään ja kokeilemaan. Lasten psyykkistä turvallisuutta edistetään vahvistamalla tunnetaitoja ja itsetuntoa. Hyvä psyykinen oppimisympäristö tarjoaa lapselle iloa, viihtyisyyttä sekä kehityksen ja oppimisen mahdollisuuksia. Henkilöstön vastuulla on luoda turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri. Selkeä esiopetuspäivän struktuuri ja kulku mahdollistavat lapselle ennakkoinnin ja siten vahvistavat myös turvallisuuden tunnetta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Myönteinen suhtautuminen, kunnioitus ja arvostus aikuisten ja muiden lasten taholta vahvistavat lasten itsetunnon muodostumista. Tärkeää on, että henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus on hyväksyvää sekä positiivista ja se toimii mallina lapsille.

Positiivinen pedagogiikka toimintatapana, vahvuuksiin keskittyminen, työntekijän tuottama vahvuuspuhe ja onnistumisten huomaaminen rohkaisevat lasta ja tukevat hänen itsetuntoa. Henkilöstön positiivinen työote näkyy kiireettömässä ja avoimessa vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa sekä toiminnassa, läsnäolossa, puheissa ja nonverbaalisessa viestinnässä. Positiivisessa pedagogiikassa vuorovaikutus on sensitiivistä, avointa, lämmintä sekä hyväksyvää ja ilmapiiri on myönteinen.

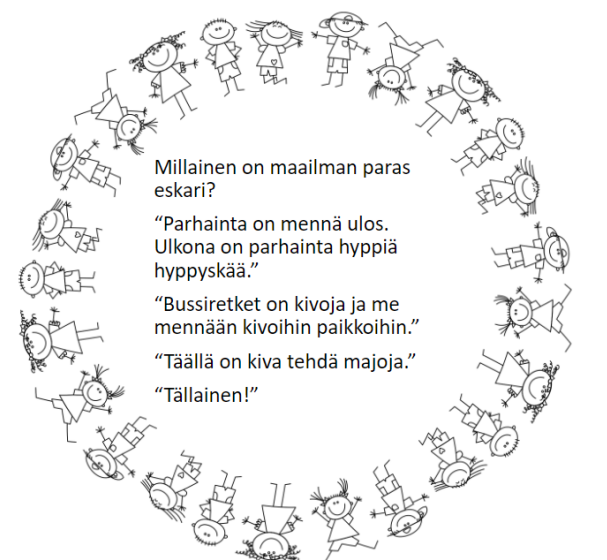
Sosiaalisessa oppimisympäristössä huomioidaan lasten yksilöllisyys, osallisuus ja ryhmän vuorovaikutus. Lapsiryhmät muodostavat pohjan lapsen sosiaaliselle oppimisympäristölle. Lapset toimivat yhdessä ja oppivat toisiltaan suvaitsevassa ja kannustavassa ilmapiirissä, jolloin yhteisöllisyys kehittyy. Jokaisella esikoululaisella on mahdollisuus toimia osana oppivaa yhteisöä omien tarpeidensa mukaan. Leikkiin, vuorovaikutukseen ja oppimiseen kannustavassa esiopetuksessa ymmärretään leikin merkitys, sille annetaan tilaa ja aikaa. Läsnäoleva henkilöstö tukee lapsen leikkiä, oppimista sekä lapsen yhteistyö- ja kaveritaitoja.

Esiopetuksessa toimitaan esiopetuspäivän aikana pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ja joustavissa pienemmissä ryhmissä lasten tarpeiden ja toiminnan luonteen mukaan. Pienempiä ryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon kulloisenkin lapsiryhmän rakenne ja lasten kehitykselliset tarpeet sekä leikki- ja vuorovaikutustaidot. Pedagogiset näkökulmat, lasten kaverisuhteet ja toiminnan tavoitteet huomioidaan myös erikokoisia ryhmiä muodostettaessa. Pienissä ryhmissä toimiminen ja aikuisen sensitiivinen läsnäolo mahdollistavat lasten havainnoinnin, ohjauksen ja opetuksen. Sen avulla lisätään aikuisten ymmärrystä lasten oppimisesta, kokemuksista, tulkinnoista ja ajatuksista. Pienryhmien toimivuutta arvioidaan säännöllisesti tiimipalaverissa.

Tiimin jäsenet havainnoivat, arvioivat ja kehittävät oppimisympäristöjä yhdessä lasten kanssa. Oppimisympäristöjä muokatessa lähtökohtana ovat lasten tarpeet, mielenkiinnon kohteet, oppiminen ja osallisuuden toteutuminen sekä esiopetuksen opetussuunnitelman määrittelemät oppimiskokonaisuudet. Muokkaaminen ja kehittäminen on jatkuva koko esiopetusvuoden kestävä

prosessi, jossa apuna voidaan käyttää esim. Edivan arviointilomakkeita ja soveltuvin osin Valssi-digitaalista arviointityökalua.

Saamenkielisessä esiopetuksessa tavoitteena on tarjota oppimisympäristö, joka ylläpitää ja vahvistaa lasten saamen kielen taitoa ja tarjoaa lapsille laadukasta ja monipuolista esiopetusta. Saamenkielisessä esiopetuksessa luontoyhteys on keskeistä. Luonto, monimuotoinen saamelainen kulttuuri ja siihen liittyvät perinteiset elinkeinot näkyvät toiminnassa, leikissä sekä opetuksessa ja ne tulevat esille esiopetusyksiköiden sisustuksessa ja tilaratkaisuissa sisällä ja ulkona. Oppimisympäristöt suunnitellaan yhdessä lasten kanssa niin, että ne mahdollistavat lapsille kulttuuria tukevan leikin, toiminnan ja oppimisen. Saamelaisessa esiopetuksessa vuoden kiertoa ja luonnon muuttumista seurataan yhdessä lasten kanssa havainnoiden, tutkien, keskustelemalla päivittäin sekä retkeilemällä lähiympäristössä. Oppimisympäristö, oppimisvälineet ja -tarvikkeet sekä perinteisten saamelaisten juhlapäivien vietto tukevat lapsia kasvamaan saamelaiseen kulttuuriin ja elämäntapaan. Oppimisympäristöissä hyödynnetään digitaalisia laitteita. Lasten osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään kaikessa toiminnassa. Saamelaiseen esiopetukseen liittyy pärjäämisen käsite ja elämä suvun ja yhteisön keskellä, jossa keskeistä on omatoimisuus, oman toiminnan ohjaus ja arjen taitojen harjoittelu.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

ROVANIEMI

Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa toiminnan ja tapahtuman luonteesta riippuen sekä lapsen ja lapsiryhmän tarpeesta lähtien. Yhteistyötä toteutetaan esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja varhaiserityiskasvatuksen toimijoiden, alkuopetuksen, opiskeluhuollon, ja muun hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstön sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa.

Lähikoulujen kanssa tehtävällä yhteistyöllä edesautetaan lapsen yhtenäisen oppimispolun rakentumista sekä oppimisen ja tuen jatkumoa esiopetuksesta alkuopetukseen. Kulttuuri- ja tiedeyhteisöt tarjoavat monipuolisia palveluita ja kokemuksia lapsiryhmille rikastuttaen samalla esiopetuksen oppimisympäristöjä.

Ruokakasvatukseen ja ravitsemukseen liittyvässä yhteistyössä kaupungin Ruoka- ja puhtauspalvelut on keskeinen kumppani. Ruokapalvelun kanssa tehtävää yhteistyötä voidaan toteuttaa esimerkiksi Makuaakkoset-diplomin avulla. Makuaakkoset-diplomi on tunnustus ravitsemuksellisesti, kasvatuksellisesti ja ekologisesti kestävä ruokailun edistämisestä. Diplomin avulla huolehditaan päiväkotiruokailulle asetettujen ravitsemus-, terveys- ja tapakasvatustavoitteiden toteutumisesta.

Lastenneuvolan, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä tukea huoltajia vanhemmuudessa. Yhteistyön tarkoituksena on myös lapsen mahdollisten kehityksellisten riskien varhainen tunnistaminen sekä tarvittaessa lapsen ohjaaminen jatkotutkimuksiin tai kuntoutuksen piiriin. MOTTI -työryhmä on alle kouluikäisten lasten asioiden parissa työskentelevä moniammatillinen ryhmä. Varhaiskasvatuksen/esiopetuksen tai terveydenhuollon työntekijä voi ehdottaa huoltajalle MOTTI-ajan varaamista, jos on huolta lapsen kehityksestä ja hän tarvitsee moniammatillista arviota ja tukea. Ennen ajan ehdottamista huoltajalle, konsultoidaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaa asiasta. Huoltajan lisäksi työskentelyyn voi sovitusti osallistua neuvolan terveydenhoitaja ja lääkäri, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen opettaja/esikoulun opettaja, lasten terapeutteja, perheneuvolan psykologi, perhesosiaalityön työntekijä ja/tai lastensuojelun työntekijä. Käynnillä keskustellaan lapsen tilanteesta ja tehdään yhteinen suunnitelma jatkotyöskentelystä. Jatkosuunnitelma voi sisältää esimerkiksi lähetteen puhe-, toiminta- tai fysioterapia-arvioon tai

lähetteen perheneuvolaan. Jatkosuunnitelmassa voi olla myös esiopetuksen ja/tai täydentävän varhaiskasvatuksen tukitoimiin liittyviä asioita.

Jokaisessa esiopetusyksikössä toimii opiskeluhoitolaisten mukainen opiskeluhoitoryhmä. Maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä toteutetaan tarpeen mukaan maahanmuuttajajäsien tai vastaanottokeskusten kanssa riippuen perheen asiakkuudesta. Yhteistyön tavoitteena on tukea lasta ja perhettä kotoutumisessa.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdaksi on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliaavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvu- ja oppimisympäristöstä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhoollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatustarpeista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

ROVANIEMI

Laadukkaan palveluohjauksen avulla ohjataan huoltajia valitsemaan sopiva palvelu lapsen ja perheen näkökulmasta. Palveluohjauksen tavoitteena on turvata asiakkaille yhdenmukainen palvelu, antaa tietoa ja ohjausta esiopetuksesta, siihen hakemisesta ja esiopetusta täydentävästä varhaiskasvatuksesta.

Luottamuksellisen suhteen vaaliminen lapsen ja huoltajan kanssa alkaa ensimmäisestä yhteydenotosta esiopetukseen sekä esiopetuspaikkaan tutustumisesta. Esiopetuksessa noudatetaan soveltuvin osin varhaiskasvatuksen ohjeistusta aloituskäytännöistä. Yhteistyön keskeisenä tavoitteena on lapsen edun toteutuminen, joka perustuu esiopetuksen lainsäädännössä asetettuihin tavoitteisiin ja asiakirjoihin. Lapsen edun tarkoituksena on turvata lapsen yksilöllinen kokonaisvaltainen kehitys, kasvu ja oppiminen.

Jokaiselle lapselle laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) yhteistyössä huoltajan kanssa sekä keskustellaan kasvun ja oppimisen etenemisestä lapsen vahvuuksien ollessa keskiössä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja vuorovaikutus lapsen esiopetuspäivästä, luovat

pohjan lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Esiopetuksen henkilöstön vastuulla on osaltaan mahdollistaa huoltajien osallisuus sekä toimia aloitteellisesti yhteistyössä. Mikäli huoltajien ja henkilöstön kielitaito eivät kohtaa, mahdollistetaan vastavuoroinen vuorovaikutus tulkkipalveluiden avulla.

Rovaniemen esiopetuksessa pääasiallisena tiedottamisen välineenä toimii Edlevo. Yksityisissä päiväkodeissa järjestettävässä esiopetuksessa käytetään yksikön omia tiedotuskanavia. Kaupungin verkkosivuilla sekä Rovaniemen varhaiskasvatuspalveluiden Facebook-sivuilla julkaistaan ajankohtaisia varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevia tiedotteita ja uutisia. Esiopetuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa lapsen arjesta kertomisessa ja dokumentoinnissa, pedagogiikan avaamisessa huoltajille, perheiden osallistamisessa sekä tiedottamisluntoisissa viestinnässä.

Taulukko 1. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön muotoja ja teemoja

Tiedotus Säännöllistä, kannustavaa ja lapsen oppimista tukevaa palautetta	<ul style="list-style-type: none"> • lapsen oppimisen ja kasvun edistyminen sekä lapsen työskentely ja käyttäytyminen • mahdolliset poissaolot • arviointi • esiopetuskuljetusjärjestelyt • lasta koskevien asioiden käsittely, tietojensaanti ja -luovutus • kasvun ja oppimisen tuki • opiskeluhuollon tuki
Keskustelu Tavoitteena yhteisten kasvatustavoitteiden luominen	<ul style="list-style-type: none"> • opetussuunnitelma • oppimisen tavoitteet • oppimisympäristöt ja työtavat • kasvun ja oppimisen tuki • opiskeluhuolto • arviointi • toimintavuoden eri tapahtumat
Osallistuminen Monipuolisia osallistumisen mahdollisuuksia ja muotoja	<ul style="list-style-type: none"> • esiopetus ja sen kehittäminen esim. vuosisuunnitelma • tutustuminen yksikön arkeen • yksikön toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnittelu, arviointi ja kehittäminen <ul style="list-style-type: none"> o kasvatustavoitteet o toimintakulttuuri o huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö • opetussuunnitelmatyö • lapsen edistymisen ja tuen tarpeen arviointi sekä tuen suunnittelu
Edistetään ja kannustetaan	<ul style="list-style-type: none"> • huoltajien keskinäinen vuorovaikutus • mahdollinen vanhempainyhdistystoiminta • omalta osalta lapsensa tavoitteellisen kasvun ja oppimisen tukeminen

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan

voimassa olevia säännöksiä. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta

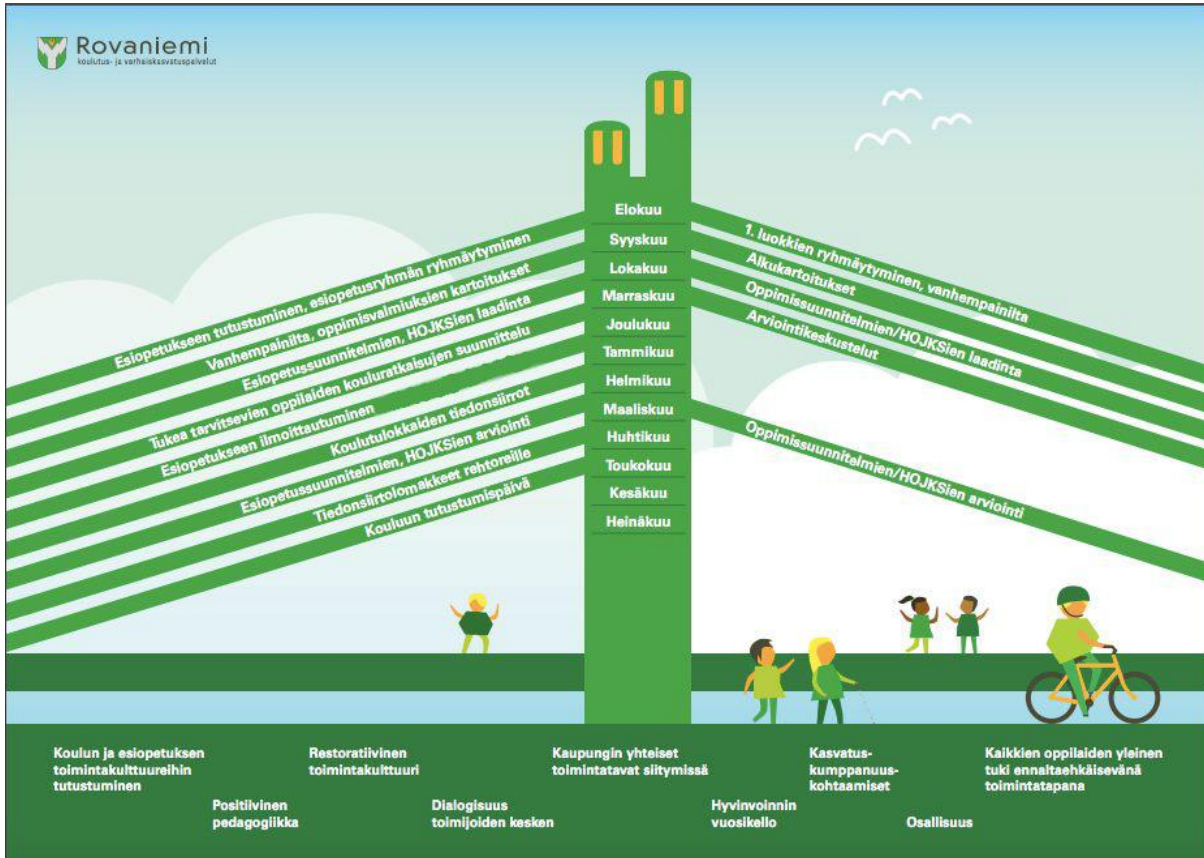
ROVANIEMI

Lapsen siirtyessä kotoa tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, sovelletaan varhaiskasvatuksen aloituskäytännöistä annettua ohjeistusta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on tarvittaessa mukana siirtymän suunnittelussa. Lapsen siirtyessä yksikön sisällä varhaiskasvatusryhmästä esiopetusryhmään, aloitetaan tulevaan esiopetusryhmään tutustuminen hyvissä ajoin ennen esiopetuksen alkamista. Näin varmistetaan lapsen hyvinvointia tukeva ja emotionaalisesti turvallinen siirtymä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Esiopetukseen tutustuminen järjestetään touko-kesäkuussa tai viimeistään elokuussa ennen esiopetuksen alkamista. Tutustumisessa voidaan hyödyntää digitaalisuutta.

Lapsen oppimispolun siirtymävaiheissa korostuu yhteistyö lapsen, huoltajien, henkilöstön ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden välillä. Siirtymävaiheen tiedonsiirrossa huolehditaan tarvittavan tiedon siirtämisestä esiopetuksen järjestämiseksi ja lapsen edun toteutumiseksi noudattaen voimassa olevia säädöksiä ja niiden mukaisia paikallisia ohjeita. Esiopetuksen järjestämiseksi välttämätöntä tietoa voidaan siirtää järjestäjältä toiselle. Ensisijaisesti lähettyvä taho huolehtii tiedon siirtämisestä. Huoltajille kerrotaan mitä tietoa siirretään. Alkuperäiseen lapsen vasu/LEOPS/HOJKS -lomakkeeseen kirjataan mitä tietoa, milloin ja mille taholle tietoa on siirretty. Lasta koskeva yksilöllinen tieto siirretään vastaanottavalle taholle noudattaen henkilötietojen käsittelystä, salassapidosta ja tietojen luovuttamisesta annettuja ohjeita.

Siirtymässä esiopetuksesta perusopetukseen oikea-aikainen, varhainen tuki ja siirtymäyhteistyö tukevat kaikkien lasten koulunaloitusta. Tavoitteena on yhteistyö perheiden kanssa, lasten ja perheiden valmistaminen koulunaloitukseen sekä tarpeellisen tiedon siirtäminen koulutulokkaista kouluun. Esiopetusvuoden aikana esiopetusyksikkö ja koulu huolehtivat yhdessä sujuvasta koulunaloituksesta ja tukitoimien jatkumisesta esi- ja perusopetuksen siirtymävaiheita rakentavan Siltamallin mukaisesti (kuvio 4.) Rovaniemeläisessä sujuvan siirtymän Siltamallissa keskeistä on mahdollistaa lapselle kokemus turvallisesta ja myönteisestä siirtymästä esiopetuksesta kouluun.

Esiopetuksen ja koulun henkilöstön tietoisuus toistensa toimintakulttuureista, yhteiset toimintatavat siirtymissä, huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, restoratiivinen toimintakulttuuri ja kaikkien lasten yleinen tuki ennaltaehkäisevänä toimintatapana muodostavat pohjan lapsen siirtymälle. Positiivinen pedagogiikka, dialogisuus, osallisuus ja hyvinvoinnin vuosikellon teemat kuvaavat yhteistä siirtymän toimintakulttuuria. Siirtymään kuuluvat tapahtumat ja yhteistyö on kuvattu aikataulutettuina sillan vajereihin.

Kuvio 4. Siltamalli - siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen

Esiopetukseen ja perusopetukseen liittyvien siirtymävaiheiden prosessia, toimijoita ja vastuuhenkilöitä on kuvattu taulukossa 2.

Taulukko 2. Vastuut ja tehtävät esi- ja perusopetukseen siirtymässä

veo= varhaiskasvatuksen erityisopettaja, vaka opettaja = varhaiskasvatuksen opettaja, lo= luokan opettaja, eo= erityisopettaja, opiskeluhoollon edustaja= koulukuraattori/ koulupsykologi, koulutuspalveluiden hallinto = koulutuspalveluissa henkilö, jolle päätösvalta on delegoitu, th = kouluterveydenhoitaja, palveluohjaus = varhaiskasvatuksen ja koulutuksen palveluohjaus

Ajankohta	Tapahtumat/ vaiheet	Vastuuhenkilöt ja toimijat
Ennen esiopetusta	Lapsikohtaiset tiedonsiirtopalaverit varhaiskasvatuksesta esiopetukseen	vaka opettaja, veo, huoltajat, lapsi, opiskeluhoollon edustaja
	Esiopetukseen tutustuminen	lapsi, vaka opettaja, huoltajat, yksikön johtaja
Esiopetusvuoden aikana	Esiopetusryhmän ryhmäytyminen	vaka opettaja, lapset
	Esiopetuksen vanhempainilta	vaka opettaja, huoltajat, yksikön johtaja, veo
	Oppimisvalmiuksien kartoitukset	vaka opettaja, lapsi, veo

	Lapsikohtaisten esiopetuksen oppimissuunnitelmien tai HOJKSien tekeminen	vaka opettaja, lapsi, huoltajat, veo, opiskeluhuollon edustaja
	Lapsikohtaisten esiopetuksen oppimissuunnitelmien tai HOJKSien arviointi	vaka opettaja, lapsi, huoltajat, veo, opiskeluhuollon edustaja
	Todistus esiopetuksesta	vaka opettaja, lapsi
Siirtymävaiheessa esiopetuksesta perusopetukseen	Kouluun ilmoittautuminen	huoltajat, palveluohjaus
	Tukea tarvitsevien oppilaiden kouluratkaisujen suunnittelu	veo, opiskeluhuollon edustaja, kasvun ja oppimisen tuen tiimin edustaja, huoltajat, vaka opettaja
	Koulutulokkaiden koulupaikkojen ratkaiseminen ja tiedonsiirrot	koulutuspalveluiden hallinto, veo, opiskeluhuollon edustaja, eo, huoltajat, vaka opettaja, lo
	Tiedonsiirrot esiopetuksesta perusopetukseen <ul style="list-style-type: none"> - Yleinen tiedonsiirto lomakkeella - Lapsikohtainen avoin tiedonsiirto - Lapsikohtainen tehostettu tiedonsiirto (tehostettu/erityinen tuki) 	lapsi, huoltajat, vaka opettaja, lo, veo, eo, opiskeluhuollon edustaja, th, koulun rehtori
	Kouluun tutustumispäivä	lo, lapsi, koulun rehtori, huoltajat
	Terveystarkastajan kouluuntulotarkastukset	lapsi, th, huoltajat

Tiedonsiirto -käytänteet: yleinen, avoin ja tehostettu tiedonsiirto esi- ja perusopetuksen siirtymässä

a) **Yleinen tiedonsiirto lomakkeella:** Kaikkia lapsia koskeva, esiopetusvuoden keväällä huoltajan kanssa yhdessä laadittu Tiedonsiirtolomake esiopetuksesta kouluun ja esiopetuksessa yhdessä lapsen kanssa täytettävä Lapsen oma sivu luovutetaan huoltajan suostumuksella lapsen esiopetuspaikasta tulevan koulun rehtorille, joka toimittaa sen tulevalle luokanopettajalle.

b) **Lapsikohtainen avoin tiedonsiirto:** Huoltajat, esiopetuksen henkilöstö ja koulun henkilöstö ovat mukana lapsikohtaisessa avoimessa tiedonsiirtopalaverissa. Käytäntö sopii tilanteisiin, joissa tuen tarve esiopetuksen aikana on ollut vähenevä tai kun huoli on kasvava tai esim. sairauden vuoksi. Tavoitteena on varmistaa huoltajien ja koulun tiivis yhteistyö ja tarvittavan tiedon siirtyminen.

Avoimessa tiedonsiirrossa käytetään Tiedonsiirtolomaketta esiopetuksesta kouluun sisältäen Lapsen oman sivun.

c) **Lapsikohtainen tehostettu tiedonsiirto:** Tiedonsiirto voidaan toteuttaa moniammatillisesti pitkän aikavälin prosessina esimerkiksi silloin, kun lapsi on saanut tehostettua tai erityistä tukea esiopetusvuoden aikana. Esiopetuksen, koulun, opiskeluhuollon edustajan ja huoltajan yhteisissä kokoontumisissa arvioidaan lapsen vahvuuksien ja kehittymässä olevien taitojen lisäksi esiopetusvuonna saatua tehostettua tai erityistä tukea sekä tuen jatkumoa perusopetukseen. Opiskeluhuollon edustus on mukana joko läsnä tai konsultoiden. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu palaverin/palaverit koolle.

Mikäli lapsi aloittaa perusopetuksessa tehostetulla tuella, laaditaan pedagoginen arvio, jonka koulun erityisopettaja kirjaa. Pedagogisen arvion lomakkeella esitetään, millä tuen muodoilla ensimmäisen luokan alussa tuetaan lapsen oppimista ja koulunkäyntiä. Liitteinä ovat kopiot tiedonsiirtolomakkeesta esiopetuksesta kouluun ja esiopetuksen oppimissuunnitelmasta.

Mikäli lapsi aloittaa perusopetuksen erityisellä tuella, tulee erityisen tuen päätös tarkistaa siirtymän yhteydessä opetusryhmän muuttumisen vuoksi. Laaditaan pedagoginen selvitys ja huoltajan kuuleminen päätöstä varten. Kouluun toimitetaan kopiot tiedonsiirtolomakkeesta, HOJKSista / LEOPSista ja pedagogisesta selvityksestä huoltajien luvalla.

Lasta koskevat lausunnot siirretään vastaanottavalle taholle vain huoltajan yksilöidyllä kirjallisella luvalla tai huoltaja toimittaa ne itse. Alkuperäisten asiakirjojen säilytyksessä noudatetaan esiopetuksen arkistonmuodostussuunnitelmaa. Esiopetuksessa laadittujen asiakirjojen siirtämistä on kuvattu taulukossa 3.

Muita mahdollisia siirtymiä

Kaupungin sisällä yksiköstä toiseen: Huoltaja tekee siirtohakemuksen. Uuteen yksikköön lähetetään lapsen esiopetusta koskevat tiedot. Salassa pidettäviä lausuntoja ei luovuteta ilman huoltajien lupaa.

Muutto toiseen kuntaan: Toimitaan kuten edellä. Salassa pidettävien asiakirjojen luovuttamisesta sovitaan huoltajien kanssa kirjallisesti. Lomakkeeseen otetaan huoltajan allekirjoitus.

Taulukko 3. Lapsen esiopetuksen asiakirjojen siirtäminen ja arkistointi

Asiakirja	miten
Esiopetuksen tiedonsiirtolomake	Kopio toimitetaan tulevan koulun rehtorille.
Esiopetuksen oppimissuunnitelma kun samalla tehostetun tuen suunnitelma	Alkuperäinen arkistoidaan esiopetussyksikköön. Kopiot huoltajille ja tiedonsiirron yhteydessä tehtävän pedagogisen arvion liitteeksi tulevan koulun rehtorille.
HOJKS	Alkuperäinen arkistoidaan esiopetussyksikköön. Kopiot huoltajille ja tiedonsiirron yhteydessä tehtävän tulevan koulun rehtorille.
Opiskeluhoitokertomus	Säilytetään esiopetussyksikössä 5 vuotta, jonka jälkeen kpin päätearkistoon

3.4.Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt
- esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- yhteistyön tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa
- yhteistyön eri osa-alueiden arvioinnin käytännöt.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata joko yksikkökohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/ tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

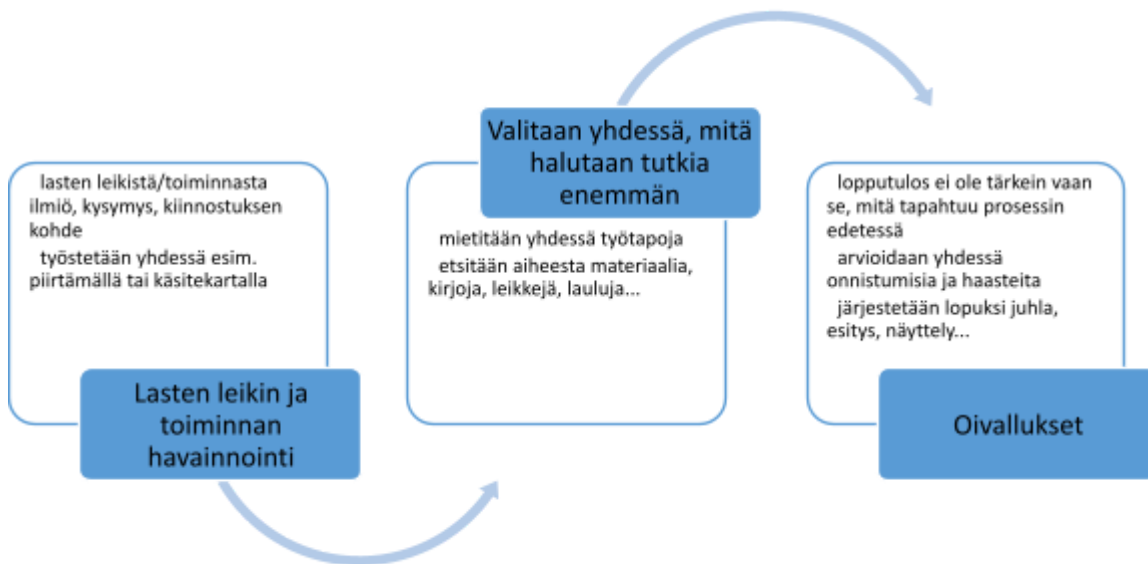
Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

ROVANIEMI

Esiopetuksessa käytetään monipuolisia työtapoja erilaiset oppijat huomioon ottaen. Lasten vahvuudet, kiinnostuksen kohteet, tarpeet, oppimistyylit ja taitotasot huomioivat työtavat sekä eriyttäminen edistävät oppimista ja lisäävät oppimismotivaatiota sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia. Esiopetuksessa suositaan työtapoja, jotka mahdollistavat liikkuvan, toiminnallisen, luovan ja kiireettömän esiopetuskulttuurin. Työtapojen valinnassa painottuu leikinomaisuus sekä yhteisöllisyyttä ja ryhmän toimintaa tukevat toimintatavat. Vertaisryhmässä toimiminen ja vertaisoppiminen korostuvat esiopetuksessa. Esiopetusryhmässä opettaja vastaa työtapojen valinnasta ja huolehtii siitä, että jokaisen lapsen osallisuus suunnittelussa ja työtapojen valinnassa toteutuu.

Työtapoina voidaan käyttää esimerkiksi projekti-, pari- ja ryhmätyöskentelyä. Erilaisten ilmiöiden ja teemojen ympärille yhdessä suunniteltujen ja toteutettujen projektien avulla tulevat monipuoliset työtavat tutuiksi ja eri oppimiskokonaisuudet linkittyvät luontevasti toisiinsa. Samoin yhdessä rakennetut pitkäkestoiset leikit antavat hienon mahdollisuuden yhdistää erilaisia oppimiskokonaisuuksia. Projektityöskentely lisää myös lasten osallisuutta. Erilaisissa oppimiskokonaisuuksissa hyödynnetään myös digitaalisia välineitä ja käytössä olevien tablettien monenlaisia sovelluksia. Esimerkki projektityöskentelyn etenemisestä on kuvattu kuviossa 5.

Kuvio 5. Esimerkki projektityöskentelystä esiopetuksessa

4.2 Arviointi oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämialueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta samaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden

mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

ROVANIEMI

Esiopetusryhmässä opettaja vastaa arvioinnin toteutumisesta. Seuranta ja arviointia tehdään koko esiopetuksen ajan henkilöstön, huoltajien ja lapsen yhteistyönä. Havainnointi, monipuolinen lapsen kokemusten ja oppimisen dokumentointi ovat osa toiminnan arviointia. Arviointia hyödynnetään toiminnan suunnittelussa, oppimisympäristöjen rakentamisessa ja lapsen mahdollista tukea suunniteltaessa. Esiopetuksen henkilöstö ja lapset hyödyntävät digitaalisia välineitä toiminnan dokumentoinnissa, oman toiminnan ohjauksessa sekä osaamisen ja oppimisen näkyväksi tekemisessä.

Lapsen itsearviointi

Itsearviointi on osa oppimisen taitoa, joka kehittyy vähitellen. Lapsen itsearviointi tapahtuu aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Esiopetuksessa ohjataan lasta ilmaisemaan ja pohtimaan mielipiteitään ja ajatuksiaan. Tavoitteena on, että lapsi rohkaistuu kuvaamaan, mistä hän esiopetuksessa pitää, missä on onnistunut ja mitä haluaisi oppia lisää. Sekä itse- että vertaisarviointitaidot kehittyvät, kun toimitaan riittävän monimuotoisesti erilaisissa ryhmissä. Oman toiminnan ohjausta tukemalla edistetään lapsen itsearviointitaitojen kehittymistä. Tehtävien ja ongelmien pilkkomista osiin harjoitellaan arjen tilanteissa esim. kuvatuon avulla. Positiivinen palaute henkilöstöltä ja vertaisryhmältä kehittää itsearviointitaitoja.

Oppimissuunnitelman arviointi

Lapsen oppimissuunnitelman toteutumista arvioidaan jatkuvasti ja monipuolisesti. Arviointi on kokonaisvaltaista, jossa kuvataan ja seurataan pedagogisen toiminnan, työtapojen ja menetelmien sekä oppimisympäristöjen soveltuvuutta ja vaikutusta lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimisen etenemistä prosessina. Oppimisen seurannan kohteina ovat lapsen yksilöllinen kehittyminen, työskentelytaidot ja oppimisen edistyminen. Keskeisenä tehtävänä on vahvistaa lapsen itsetuntoa oppijana ja vahvistaa samalla positiivista minäkuvausta. Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen hyödynnetään arviointitietoa tiedonsiirtolomaketta täytettäessä.

Esiopetuksen henkilöstö

Esiopetuksen henkilöstö arvioi omaa toimintaansa, käytettyjä työtapoja ja -menetelmiä sekä oppimisympäristöjä. Arvioinnissa hyödynnetään lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta. Arvioinnin kohteina voivat olla esimerkiksi osallisuuden toteutuminen, vuorovaikutus ja kokonaisvaltainen lapsen tukeminen. Digitaalista arviointityökalu Valssia voidaan soveltuvin osin käyttää esiopetuksen toimintaympäristön arvioinnissa ja kehittämisessä. Arvioinnin perusteella toimintaa muutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Esiopetusryhmien palaverikäytännöt luodaan arvioinnin mahdollistaviksi. Yksikön esiopetuksen vuosisuunnitelma ohjaa arviointia.

Osallistumistodistus

Osallistumistodistuksena käytetään Rovaniemen kaupungin esiopetuksen osallistumistodistusta.

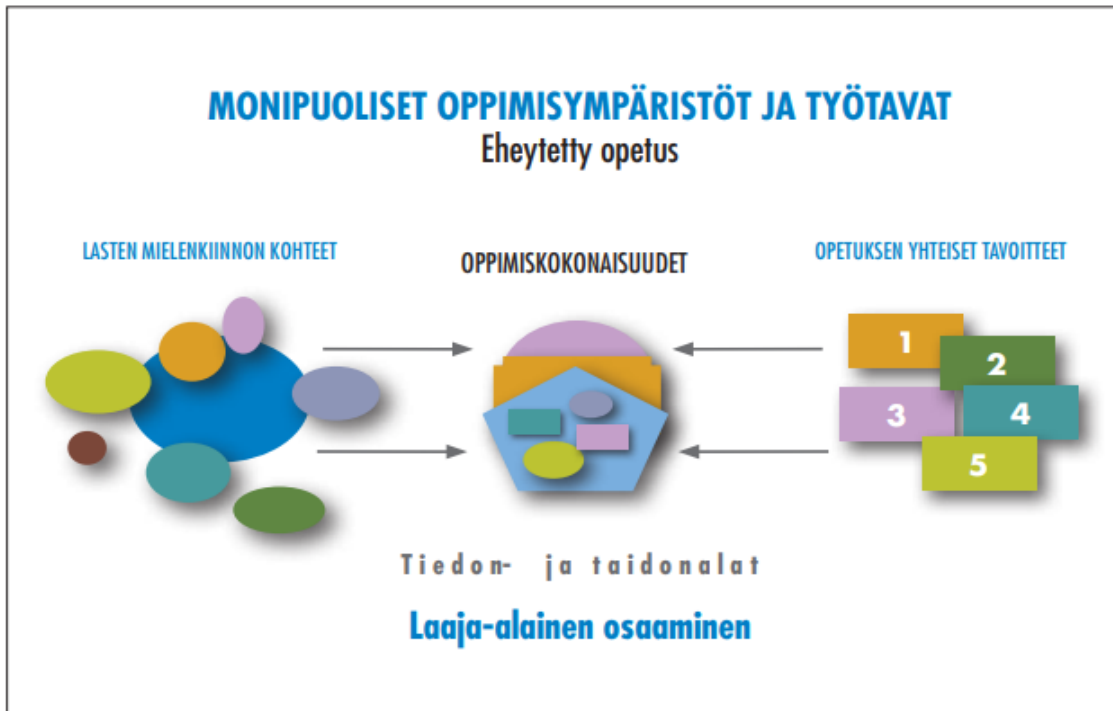
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet

(kuvio 6). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuvio 6. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

ROVANIEMI

Oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan paikalliset erityispiirteet, ympäröivä luonto, liikuntamahdollisuudet sekä kulttuuritarjonta. Esiopetusvuoden aikana tutustutaan mahdollisuuksien mukaan paikallisiin kohteisiin ja osallistutaan tapahtumiin. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamista koskevat yksikkökohtaiset tarkennukset ja toteuttamisen arviointi kirjataan yksikön vuosisuunnitelmaan.

4.3.1 Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesääätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.
Esiopetuksessa harjoitellaan käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

ROVANIEMI

Musiikki, kuvallinen-, sanallinen- ja kehollinen ilmaisu kuuluvat olennaisina osina lapsen jokaiseen esiopetuspäivään. Työskentelyssä on keskeistä leikki, sadunomaisuus, keksimisen ilo sekä eri taiteenlajien yhdistäminen. Työmenetelminä käytetään monipuolisesti taidekasvatuksen eri menetelmiä kuten draamaa, musiikkia, tanssia ja kuvataiteen eri muotoja. Opettajan tehtävänä on pedagogista toimintaa suunnitella ja toteuttaa luoda lapsille mahdollisuuksia käyttää ja rikastuttaa omaa mielikuvitustaan ja luovuuttaan riippumatta työntekijän mielenkiinnon kohteista.

Musiikki liittyy kaikkeen päivittäiseen toimintaan. Opettajan ja muun henkilöstön vastuulla on musiikin näkyminen arjessa. Esimerkiksi eri siirtymätilanteissa ja yhteisissä kokoontumisissa voidaan laulaa sama tuttu laulu. Soittimet ovat esillä, jotta lapsi saa tuottaa musiikkia myös omaehtoisesti. Musiikkia käytetään rentoutumiseen ja rauhoittumiseen. Musiikki luo tunnelmaa satuhetkeen. Jumppatuokioilla musiikin tempo saa lapsissa aikaan liikettä. Erilaisten satumaisten kokonaisuuksien rakentamisessa tunnelmaa voi elävöittää lisäämällä musiikkia. Myös tunnekasvatuksessa hyödynnetään erilaista musiikkia. Musiikkikasvatuksessa yhteistyötä tehdään Lapin musiikki- ja tanssiopiston kanssa.

Rovaniemellä on esiopetukseen ja varhaiskasvatukseen laadittu Kuvallisen ja käsityöllisen ilmaisun suunnitelma. Suunnitelma ohjaa pedagogista toimintaa määrittelemällä kuvallisen ja käsityöllisen ilmaisun sisältöjä ja tavoitteita sekä avaa kuvallisen ilmaisun muotoja. Suunnitelmassa ohjataan rakentamaan erilaisia kuvallista ja käsityöllistä ilmaisua tukevia oppimisympäristöjä sisätiloihin, pihuille, lähiluontoon, rakennettuun ympäristöön sekä hyödyntämään digitaalisuutta.

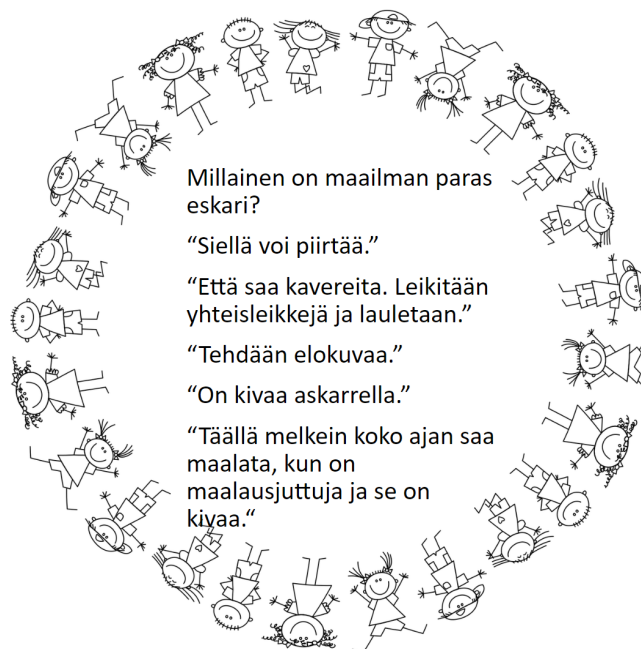
Medialukutaito on osa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digitaalisen osaamisen portaita. Esiopetuksessa medialukutaidon polku jatkuu yhdessä tutkien, oivaltaen ja leikinomaisesti kokeillen. Lasten aktiivinen rooli median käyttäjinä ja tuottajina vahvistuu. Medialukutaidon opetuksessa hyödynnetään Opetushallituksen ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin laatimia hyvän pedagogisen toiminnan kuvauksia.

Kuvio 7. Esiopetuksessa tuetaan lapsen kehittyvää medialukutaitoa.

Rovaniemeläinen luonto (metsät, joet, lumi ja jää sekä selkeät vuodenaajat) tarjoaa mahdollisuuksia monenlaisiin elämyksiin ja kokemuksiin. Esiopetuksen toiminnassa huomioidaan paikallinen taide ja kulttuuri. Paikallisten kuvataiteilijoiden töihin voi perehtyä mm. tutustumalla Rovaniemen julkisiin veistoksiin ja vieraillemalla Korundissa tai gallerioissa ja näyttelyissä. Muita paikallista kulttuuria esille tuovia kohteita ovat mm. Arktikum, Pilke, kirkot, Lapin Metsämuseo, Rovaniemen kotiseutumuseo ja arkkitehtuurisesti erilaiset rakennukset. Annikki Setälän paikallisia satuja hyödynnetään osana laaja-alaista taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa järjestetään ja osallistutaan moniin poikkitaiteellisiin tapahtumiin vuosittain. Esimerkiksi Tonttukaruselli on varhaiskasvatuksen oma jouluihin tapahtuma, jossa lapset esiintyvät ja saavat kokemuksia sekä elämyksiä. Vuosittain järjestetään lasten kuvataidenäyttelyjä eri puolilla kaupunkia. Tapahtumien järjestelyjä tehdään yhteistyössä eri toimialojen kanssa.

4.3.2 Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten kielellisten taitojen kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

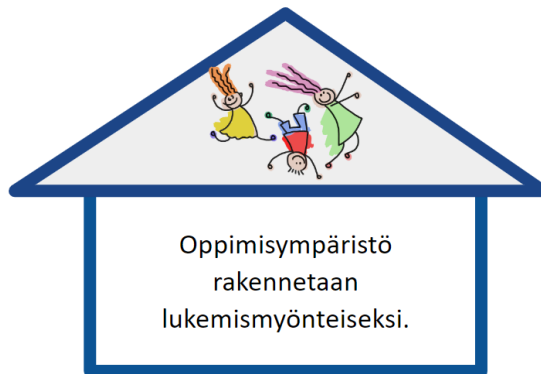
Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

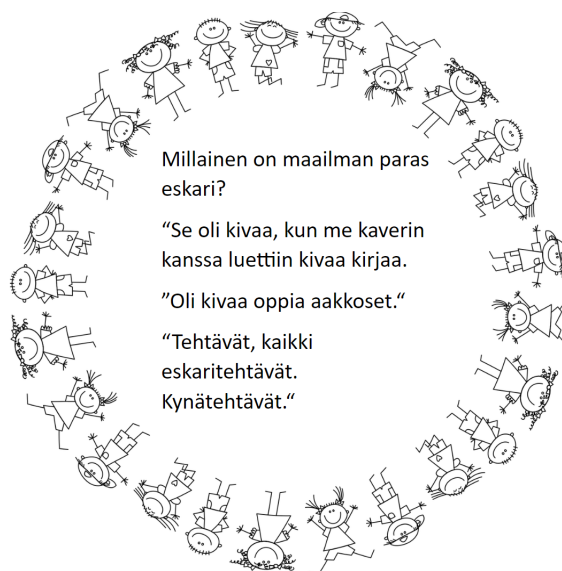
ROVANIEMI

Lasten kanssa luetaan ja lasten saatavilla on kirjoja. Lapsen kielen rikastuttaminen ja kielen kehityksen tukeminen ovat tietoista ja suunnitelmallista toimintaa. Lapsia kannustetaan tutkimaan puhuttua ja kirjoitettua kieltä perinteisten kirjojen, digitaalisten teksti- ja kuvamateriaalien sekä pelillisten oppimisympäristöjen avulla. Esiopetuksessa tuetaan, että lapsi löytää oman tavan sukeltaa kielen maailmaan. Lapsen osallisuutta vahvistetaan tarvittaessa kommunikaatiota tukevin keinoin. Vuorovaikutuksen luominen, ylläpito ja yhteisen kommunikaatiotavan löytäminen on henkilöstön vastuulla. Esiopetusryhmässä huomioidaan, että kielen kehitystä tukeva oppimisympäristö vastaa lasten kehitystasoa ja monipuoliset materiaalit ovat lasten saatavilla.

Rovaniemen alueen satuja ja tarinoita hyödynnetään oppimisen eri osa-alueilla. Myös perheiden lukutottumuksia tuetaan ja avataan lukemisen tärkeyttä. Kirjaston kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi tekemällä kirjastovierailuja ja pelaamalla Hiihkun lukuseikkailu -peliä.

Esiopetuksessa lasten kielen kehitystä havainnoidaan ja dokumentoidaan. Lasten kielellisten taitojen kehittymistä tarkastellaan mm. Kontrolloidun piirrostarkkailun (KPT) ja Boehmin peruskäsitetestin avulla.

4.3.3 Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunteiden kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelyle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

ROVANIEMI

Rovaniemeläisessä esiopetuksessa huomioidaan kulttuuriperinnön välittäminen lapsille esimerkiksi perinneleikkien, laulujen, kuvataiteen ja ilmaisun keinoin. Isovanhempia kutsutaan vierailuille ja vierailuja tehdään mm. vanhusten palvelutaloihin. Kulttuuriperinnön välittämisessä hyödynnetään oppimisympäristöinä paikallisia museoita sekä digitaalisten välineiden antamia mahdollisuuksia.

Yhteiskunnallisiin asioihin herätetään kiinnostusta esimerkiksi laatimalla omalle ryhmälle yhteiset säännöt/toimintatavat, joiden avulla lapset sitoutetaan yhteiseen tekemiseen ja toimintaan. Ryhmässä toteutetaan myös äänestyksiä ja näin tutustutaan yhteiskunnalliseen, demokraattiseen toimintatapaan. Lapsen oikeuksia käsitellään lapsia kiinnostavalla toiminnallisella tavalla. Median ilmiöihin ja sisältöihin tutustuttaessa otetaan huomioon monipuolisuus.

Lasten tunne- ja kaveritaitojen kehittymisen tukeminen huomioidaan kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Yhteisistä arjen tilanteista nousevilla keskusteluilla kehitetään vuorovaikutustaitojen lisäksi eettisten valintojen tekemistä ja toisten huomioon ottamista. Rovaniemellä käytössä oleva Pisarapuuttumisen -malli edistää lasten positiivista vuorovaikutusta, sekä on keino kiusaamiseen ja häirintään puuttumiseen. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia-, tunne- ja itsesäätelytaitoja kehittäviä opetusohjelmia, toimintamalleja ja materiaaleja, kuten FunFriends, Ryhmätheraplay, Lapsen mieli, TunTuVa ja Leikitään ja keskitytään yhdessä (LeKe yhdessä).

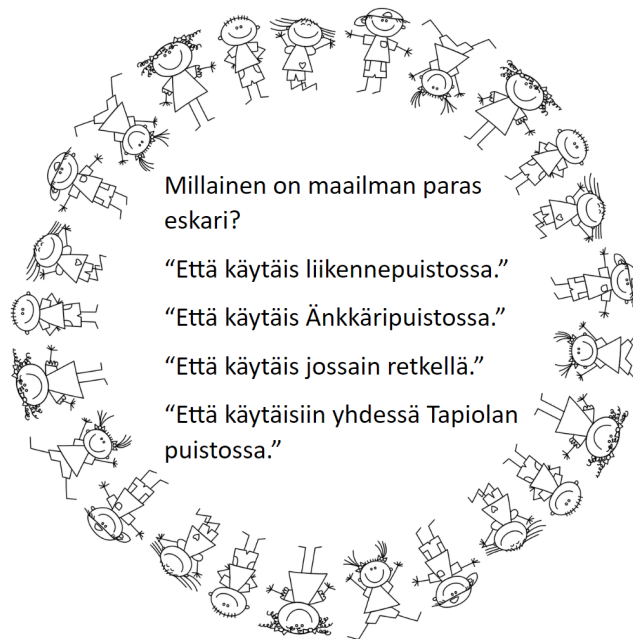
Katsomuskasvatus on osa yleissivistävää esiopetuksen pedagogista toimintaa. Katsomuskasvatuksen tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuurisen ja katsomuksellisen identiteetin kehittymistä. Katsomuksellista moninaisuutta tehdään näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajien kanssa keskustellaan katsomuskasvatukseen liittyvistä asioista sekä esiopetuksessa noudatettavista katsomuskasvatusta linjaavista ohjeista. Esiopetuksessa katsomuskasvatus on uskonnollisesti sitoutumatonta.

Erilaisiin katsomuksiin sekä niihin liittyviin perinteisiin ja tapoihin tutustuminen liitetään arjen asioihin ja lasten kysymyksiin ja pohdintaan. Katsomuskasvatuksen keskeisiä sisältöjä ovat lapsiryhmässä olevat katsomukset, heidän juhlapyhät, perinteet ja tavat. Lapsiryhmässä läsnä olevat katsomukselliset lähtökohdat tunnistetaan ja ne huomioidaan yhdenvertaisesti arvottamatta niitä. Vietettävät juhlat ovat osa esiopetuksen pedagogista toimintaa ja niiden suunnittelu lähtee lapsiryhmästä ja sen tarpeista. Lapsiryhmän kulttuurinen moninaisuus otetaan huomioon juhlien suunnittelussa. Esimerkkejä eri kulttuurien juhlista löytyy Kulttuuri- ja uskontokeskus Fokuksen monikulttuurisesta juhlakalenterista. Juhliin voi sisältyä joitakin uskontoon viittaavia elementtejä osana juhlatraditiota ja kulttuuria. Keskeisiä toimintamuotoja katsomuskasvatukselle ovat esimerkiksi draama, kuvataide, tarinat, musiikki ja erilaiset vierailut, joissa keskeistä on yhteinen ihmettely ja tutkiminen. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi tutkia erilaisia uskonnollisia ympäristöjä ja rakennuksia. Digitaalista teknologiaa ja mediaa hyödynnetään erilaisiin kulttuureihin ja katsomuksiin tutustuttaessa.

Esiopetuksessa voidaan tehdä yhteistyötä paikallisten seurakuntien tai uskonnollisten yhteisöjen kanssa. Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatuksen, opetuksen, koulutuksen järjestäjän sekä Rovaniemen seurakunnan välillä on sopimus yhteistyöstä. Sopimuksen tarkoituksena on edistää pitkäjänteisesti arvo- ja eettistä kasvatusta varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa. Sopimus pitää sisällään toimintatarjottimen, jossa yhteistyö perustuu niin sanottuun neljän korin malliin. Käytännön yhteistyössä tuodaan esille, onko toiminta yleissivistävään opetukseen, perinteisiin juhliin, uskonnollisiin tilaisuuksiin vai kasvun ja hyvinvoinnin tukeen liittyvää. Myös muiden katsomuksellisten tai uskonnollisten yhteisöjen kanssa tehtävässä yhteistyössä sovitaan tapauskohtaisesti yhteistyön tai toiminnan sisältö. Huoltajille on tiedotettava hyvissä ajoin juhlista ja muista tilaisuuksista, jotka sisältävät uskontoon viittaavia elementtejä tai uskonnon harjoittamista.

Huoltajalla tulee olla todellinen ja aito vapaus valita, osallistuuko lapsi uskonnollista ainesta sisältäviin tilaisuuksiin. Lapsen huoltaja tekee päätöksen, osallistuuko lapsi uskonnollisiin tilaisuuksiin vai vaihtoehtoiseen toimintaan. Ilmoituksen voi tehdä kertaluonteisesti esimerkiksi perustietolomakkeella, tai tapauskohtaisesti. Suositeltavaa on, että vaikka lupa olisi saatu perustietolomakkeella, asiasta tiedotetaan huoltajaa aina ennen varsinaista tilaisuutta.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan Opetushallituksen ohjetta varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista.

4.3.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia-** ja **ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään

päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

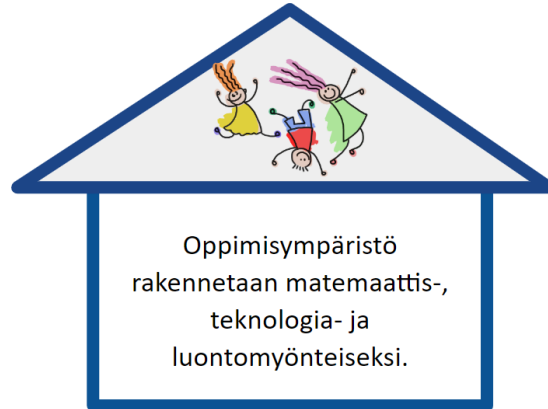
Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

ROVANIEMI

Matemaattisten taitojen kehittymisen tukeminen huomioidaan oppimisympäristöjä rakennettaessa. Oppimisympäristöistä tehdään matemaattismyönteisiä. Matemaattinen ajattelu nivotaan esiopetusikäisen lapsen arjessa ilmeneviin jokapäiväisiin matemaattisiin ilmiöihin ja asioihin. Matemaattisia taitoja harjoitellaan monipuolisesti esiopetuksen ohjatuissa leikki- ja toimintatilanteissa sekä eri oppimiskokonaisuuksissa, esimerkiksi matemaattisia käsitteitä harjoitellaan liikuntaleikeissä.

Matemaattismyönteinen oppimisympäristö tukee lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan. Henkilöstöltä edellytetään tiedostavaa ja positiivista suhtautumista matematiikkaan. Lasten matemaattinen ajattelu tunnustetaan ja sitä hyödynnetään systemaattisesti päivittäisissä tilanteissa.

Opetus- ja työskentelytavoissa otetaan huomioon matemaattisen ajattelun kehityksen eri vaiheissa olevat lapset ja erilaiset tavat oppia. Esiopetuksessa "laitetaan matikka-lasit päähän": matemaattisia ilmiöitä tutkitaan ja ihmetellään yhdessä ja koetaan matemaattisen oivaltamisen ja oppimisen iloa arjen tilanteissa. Lasta kannustetaan ongelmanratkaisuun ja luovaan ajatteluun esimerkiksi toiminnallisilla ja leikkillisillä matikkapiireillä ja -pajoilla, tuokioilla, peli- ja leikkihetkillä. Oppimisympäristöissä ilmeneviä muotoja, lukumääriä, pituuksia, sijainteja ja samankaltaisuuksia ihmetellään yhdessä. Matemaattisen ajattelun kehitystä tukevat lelut, pelit ja muut välineet ovat lasten saatavilla. Henkilöstö kannustaa ja tukee lapsia niiden käytössä. Aikakäsitteen kehittymistä tuetaan esimerkiksi päiväjärjestyksen ja Timer-kellojen avulla sekä havainnoimalla vuorokauden- ja vuodenaikoja.

Matemaattisten taitojen kehittymistä tarkastellaan muun muassa LukiMat (Matematiikka), Boehmin peruskäsitetestin ja Kontrolloidun piirrostarkkailun (KPT) avulla.

Ympäristökasvatus, ekologisuus ja kierrätys ovat tietoista, suunnitelmallista ja yhdessä lasten ja huoltajien kanssa toteutettavaa toimintaa. Lasten kanssa opetellaan huomioimaan pieniä asioita arjen käytännössä, kuten yhteisistä leikkivälineistä huolehtiminen ja leikkivälineiden kierrättäminen lapsiryhmien välillä. Kierrätettävät materiaalit lajitellaan yhdessä lasten kanssa ja kädentöissä hyödynnetään kierrätys- ja jättemateriaaleja. Ruokailussa opetellaan ottamaan tai pyytämään itselle sopiva annos. Lapsia ohjataan terveellisiin elämäntapoihin. Ympäristön siisteydestä huolehditaan yhteistoiminnallisesti ja lapsia ohjataan arvostamaan ja kunnioittamaan luontoa. Varhaiskasvatusyksiköt tekevät yhteistyötä lähiympäristön toimijoiden sekä Napapiirin Residuumin kanssa.

Rovaniemen kaupungissa toteutetaan muutamassa päiväkodissa Vihreä lippu-ympäristöohjelmaa. Vihreä lippu -toiminnassa lapset ovat henkilöstön rinnalla aktiivisia vaikuttajia ohjelman päätöksenteossa, suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Vihreän lipun yksi keskeinen

tavoite on lisätä me-henkeä ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. Vihreä lippu -toiminnan myötä lapset ovat innostuneet kestävän tulevaisuuden rakentamisesta uusien taitojen, oivallusten ja elämysten kautta.

Esiopetuksessa toteutettavan ympäristökasvatuksen tukena voidaan käyttää Rovaniemen varhaiskasvatuksen ympäristökasvatussuunnitelmaa.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä. Lasten kanssa havainnoidaan ja tutkitaan lähiympäristön teknologisia ja digitaalisia ratkaisuja. Mekaniikkaa tutkitaan esimerkiksi lelujen ja laitteiden toimintaperiaatteita tutkimalla sekä legoilla ja kierrätysmateriaaleilla rakennellen. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoita esimerkiksi rakennella ja kokeilla eri materiaaleja. Yhdessä ratkotaan pulmia, iloitaan onnistumisista sekä harjoitellaan kuvailemaan ja perustelemaan ratkaisuja ja valintoja.

Ohjelmoinnillinen ajattelu ja ohjelmointiosaaminen on osa Rovaniemen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digitaalisen osaamisen portaita. Lasten kanssa harjoitellaan leikkillisesti erilaisten toimintaohjeiden (keholliset, visuaaliset, sanalliset, ääniohjeet) noudattamista ja antamista. Yhdessä keksitään omia pelejä ja muokataan tuttuja pelejä. Harjoitellaan luokittelemista, lajittelua, sarjoittamista sekä ongelman pilkkomista osiin. Lapset harjoittelevat perustelemaan ja selittämään havaintoja ja ratkaisuja. Lasten kanssa havainnoidaan ja tutustutaan ohjelmoituihin ympäristöihin ja tekoälyyn. Yhdessä tutkitaan, missä kaikkialla on ohjelmoitavia laitteita ja miten ne toimivat. Lapset saavat kokeilla ohjelmointia esim. Bee-Bot robottien avulla.

Esiopetuksen henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian sekä digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön. Olemassa olevaa laitteistoa käytetään pedagogisesti perustellulla tavalla. Teknologia voi toimia lapsen yksilöllisen tuen välineenä. Lasten kanssa mietitään, millä tavoin ryhmässä olevia laitteita esim. tabletteja voidaan käyttää. Huoltajien kanssa keskustellaan vastuullisesta teknologian käytöstä.

4.3.5 Kasvan ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömis- ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

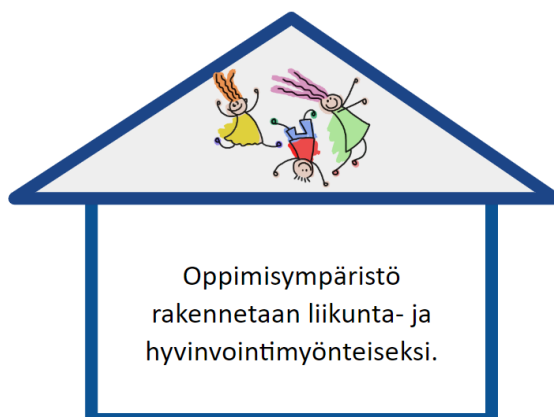
Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

ROVANIEMI

Liikunta on tärkeä osa rovaniemeläistä esiopetusta. Oppimisympäristöt rakennetaan liikuntamyönteisiksi ja myös sisätilojen tulee mahdollistaa lasten luontainen liikkuminen. Lähiympäristöä ja ympäröivää luontoa hyödynnetään liikuntakasvatuksessa kaikkina vuodenaikoina.

Esiopetuksen liikuntakasvatus tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Fyysisen aktiivisuuden määrä ja laatu ovat yhteydessä lasten hyvinvointiin. Motoristen taitojen harjoittelu vaikuttaa positiivisesti lapsen kehitykseen. Esiopetus ja varhaiskasvatus on hyvä vaihe juurruttaa lapsille innostus ja asennoituminen liikuntaan ja terveelliseen elämään. Lasten luontaista ja ohjattua liikuntaa mahdollistetaan tietoisesti esiopetuspäivän aikana. Liikkumista harjoitellaan eri maastoissa ja hyödynnetään lähialueen liikuntapaikkoja. Rovaniemellä liikkumisessa huomioidaan selkeät vuodenaikojen vaihtelut sekä eri lajeihin tutustuminen ja harjoittelu.

Esiopetuksessa hyödynnetään Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatuksen liikuntasuunnitelmaa. Se sisältää selkeän vuosisuunnitelman, jossa esitellään tarkemmin esiopetuksen liikuntakasvatuksen

eri osa-alueiden toteutustapoja (esimerkiksi luistelu, hiihto, pallopelit jne.) eri vuoden aikoina. Suunnitelman vinkit ovat matalan kynnyksen keino toteuttaa esiopetuksen liikuntakasvatusta laaja-alaisesti. Lapsen päivään pitää suositusten mukaan sisältyä liikkumista vähintään 3 tuntia, josta osa sisältyy esiopetuspäivään. Liikuntasuunnitelman mukaan esiopetuksessa tulee mahdollistaa, että lapset pääsevät joka päivä touhuamaan ulos ja leikkimään yhdessä liikunnallisia leikkejä. Fyysisesti aktiivisille leikeille annetaan tilaa ja aikaa. Oppimisympäristöt muokataan yhdessä lasten kanssa liikkumiselle ja onnistumiselle suosiollisiksi. Lapsia kannustetaan ja heille annetaan positiivista palautetta myös yrittämisestä. Liikkuminen yhdistetään pedagogisesti suunniteltuun toimintaan monipuolisesti oppimisen eri alueilla ja toiminnallista oppimista hyödynnetään. Varmistetaan, että lapsi oppii käyttämään liikkumista ja koko kehoaan myös muun oppimisen välineenä.

Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatuspalvelut on mukana Opetushallituksen Liikkuva Varhaiskasvatus-ohjelmassa. Ohjelma on varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen liikkumis- ja hyvinvointiohjelma, jonka tavoitteena on ylläpitää varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria siten, että lapsen oikeus liikkumiseen ja liikunnan iloon toteutuu päivittäin. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman tuella henkilöstön osaamista ja tietoisuutta liikunnan merkityksestä ylläpidetään sekä lisätään lasten ja huoltajien osallisuutta. Jokaisessa kunnallisessa varhaiskasvatusyksikössä on liikuntakoordinaattori, jonka tehtävänä on yhdessä koko henkilöstön kanssa kehittää yksikön liikuntakäytänteitä.

Lasten motoristen taitojen kehittymistä seurataan ja havainnoidaan Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatuksen liikuntasuunnitelmaa hyödyntäen.

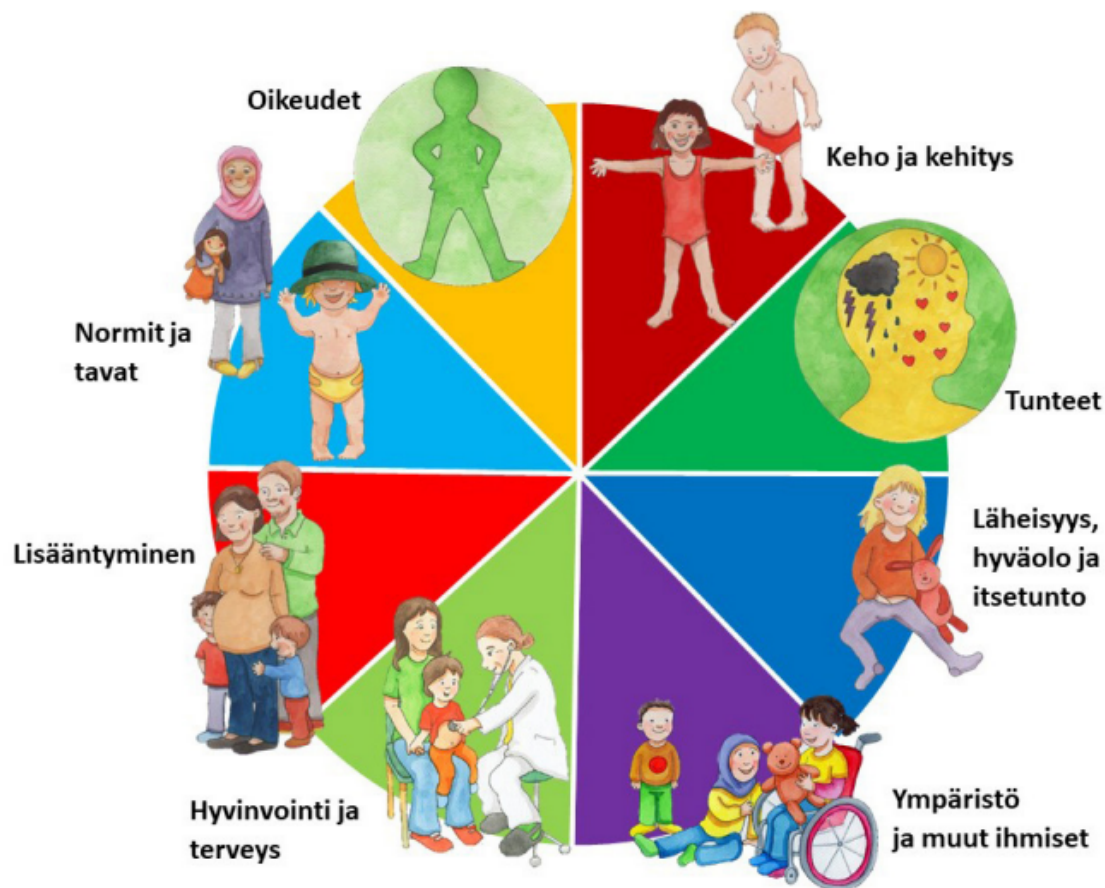
Ruokakasvatusta toteutetaan ruokailutilanteissa ja sisällytettynä muuhun arjen toimintaan huomioiden laaja-alaisen osaamisen sekä oppimisen alueet. Henkilöstön sensitiivinen tapa toimia, lapsituntemus ja esimerkki korostuvat ruokakasvatuksessa. Jokaisessa yksikössä laaditaan yhdenmukaiset ruokakasvatuksen tavoitteet ja käytänteet, joita arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti yhdessä lasten, huoltajien sekä henkilöstön kanssa. Lapset otetaan mukaan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin, jolloin he voivat vaikuttaa yhteisiin käytänteisiin sekä harjoitella vuorovaikutustaitoja.

Kauniit pöytä- ja käytöstavat, ruokapuhe, esteettisyys, ruoan kunnioittaminen sekä lautasmallin mukaisen annoksen kokoaminen välittyvät lapsille mallin kautta. Rovaniemen kaupungissa ateriakokonaisuuksia konkretisoidaan malliateriakuvilla ja ateriarytmikellon avulla tuetaan lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Ruokailutilanteesta on tavoitteena luoda turvallinen ja rohkaiseva sekä miellyttävä kiireetön yhteinen hetki. Ruokailuissa onnistumisen ensisijainen kriteeri ei ole työntekijän kokemus sujuvuus vaan yhteisöllisyys ja lasten osallisuus. Lapsen itsemääräämisoikeutta sekä lapsentahtista maistamista kunnioitetaan. Aistilähtöisiä menetelmiä suunnitelmallisesti ja säännöllisesti käyttämällä tutustutaan ja tutkitaan ruokia, niiden alkuperää, ulkonäköä, koostumuksia sekä makuominaisuuksia. Lapsi otetaan huomioon yksilönä, aktiivisena toimijana ja vähitellen omatoimiseksi kehittyvänä ruokailijana.

Eri ruokakulttuurien hyödyntämisessä yhteistyö perheiden kanssa on oleellista. Kotona annettavaa ruokakasvatusta ja lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia voidaan tukea esimerkiksi "Ruokailoa kotiin" -tiedotteen avulla. Turvallinen, rohkaiseva ilmapiiri ja henkilöstön sekä huoltajien yhteisten keskustelujen kautta syntynyt yhteinen ymmärrys ja välitön vuorovaikutus luo rakentavan yhteistyön. Ruokapalveluhenkilöstön kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää. Rovaniemen kaupungissa osallistutaan hankkeisiin, jotka edistävät yksiköiden ruokakasvatuksen tavoitteellista toimintaa ja pedagogiikkaa. Esiopetuksessa toteutettavan ruokakasvatuksen tukena toimii Valtion ravitsemusneuvottelukunnan Terveyttä ja iloa ruoasta -varhaiskasvatuksen ruokailusuositus opas.

Kehotunnekasvatus on myönteisen minäkuvan vahvistamista, tunne- ja turvataitoja sekä ikätasoista seksuaalikasvatusta. Kehotunnekasvatus vahvistaa lapsen minäkuvaa, tunteiden tunnistamista, myönteistä kokemusta kehosta ja arvostusta sitä kohtaan, myönteistä kokemusta läheisyydestä sekä toisten kehotunteen kunnioitusta. Avoimessa ja suvaitsevaisessa ilmapiirissa tuetaan lapsen luontaista uteliaisuutta ja lapsia kannustetaan kysymään ja heille vastataan. Väestöliiton julkaisemaa materiaalia ja oppaita turvataidoista ja lasten ikätasoisesta seksuaalikasvatuksesta voidaan käyttää apuna kehotunnekasvatuksessa.

Lapset saavat turvallisuutta edistävää turvataito- ja digiturvataitokasvatusta. Esiopetuksen henkilöstöllä on taito aloittaa puhuminen kehotunnekasvatuksen aiheista ja tarttua lasten aloitteisiin. Lapsilla on oikeus kysyä ja puhua kaikista heitä kiinnostavista aiheista, myös liittyen sukupuoleen, kehoon ja ikätasoiseen seksuaalisuuteen. Lapset saavat kunnioittavaa ohjausta ja tukea esimerkiksi kehoitsetunnon suojaamisessa ja unnutus tilanteissa. Lasten vessa- ja kehorauha turvataan. Jokainen lapsi saa ikätasoisia tietoja, taitojen harjoitusta sekä myönteisen asenteen sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa. Kehotunnekasvatuksen apuna voidaan käyttää Väestöliiton julkaisemaa materiaalia ja oppaita turvataidoista ja pienten lasten ikätasoisesta seksuaalikasvatuksesta. Osa materiaalista on saatavilla myös saamen kielillä.

Kuva 3. Kehotunnekasvatuksen laaja-alaisuus (Väestöliitto)

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia

perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Opettaja vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

ROVANIEMI

Saamenkielistä esiopetusta tarjotaan Rovaniemellä Pohjoissaamen kielipesässä. Saamenkielinen esiopetus on tarkoitettu saamea äidinkielenään puhuville lapsille, jotka puhuvat kieltä kotonaan ainakin toisen vanhempansa kanssa tai saamelaislapsille, jotka eivät ennestään osaa saamen kieltä. Kielen omaksumista tuetaan havainnollistamalla puhetta elein, äänenpainoin, kuvin, esinein, lauluin ja liikkein.

Saamenkielisen esiopetuksen tavoitteena on mahdollistaa saamen kielen oppiminen ja saamelaiskulttuuriin tutustuminen ja sen vahvistaminen. Kielipesän työntekijät käyttävät alusta lähtien vain saamen kieltä. Henkilöstön kelpoisuusvaatimuksena on yleisten kelpoisuusehtojen lisäksi pohjoissaamen kielen taito.

Päivittäinen käyttökieli on pohjoissaame. Tavoitteena on tukea lapsen kielellistä identiteetin kehittymistä ja siten lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä. Saamenkielisen esiopetuksen erityistavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan. Toiminta esiopetuksessa mahdollistaa lapsille opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja ja samalla kasvaa oman kulttuurinsa jäseneksi.

Saamelaisen esiopetuksen toiminnassa hyödynnetään saamelaiselle kulttuurille ominaista luontosuhdetta, vuodenkiertoa, kertoma-, musiikki- ja käsityöperinnettä, lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien, isovanhempien, kulttuuristen osaajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Tavoitteena on rakentaa oppimisympäristö, joka ylläpitää ja vahvistaa lasten saamen kielen taitoa ja tarjoaa samalla lapsille laadukasta ja monipuolista esiopetusta. Lapsille pyritään myös järjestämään mahdollisuuksia leikkiin erilaisissa kulttuuria tukevissa ympäristöissä.

Saamelaisen esiopetuksen arvoperusta nojautuu oman kielen lisäksi yhteisöllisyyteen, sukuun, läheiseen luontosuhteeseen, perinteiseen vuodenkiertoon ja vuodenkierron mukaisiin toimintoihin. Saamelaisessa esiopetuksessa näkyvät kielen lisäksi saamelainen elinkeino ja kulttuuripohja. Saamenkielinen esiopetus tukee kotien kasvatusta ja luo edellytyksiä toiminnalle tämän ajan ja tulevaisuuden saamelaisyhteisössä, joka on usein hyvin erilainen verrattuna lasten isovanhempien elinympäristöön. Tärkeänä tehtävänä on välittää tietoa saamelaisista kansana, kulttuuriperinnestä ja elämäntapaa positiivisella tavalla niin, että lapsi kiinnittyy omaan kulttuuriinsa ja kokee saamelaisuuden luonnollisena.

Saamenkielisessä esiopetuksessa saamen kieli on vuorovaikutuksen väline ja avain oppimiseen. Myönteinen, turvallinen ilmapiiri sekä aikuisen ja lapsen välinen luottamus ja tasa-arvo rohkaisevat lasta aktiiviseen saamen kielen käyttöön. Lapsen kielellisen tietoisuuden kehittymiseksi lapsella tulee olla paljon monipuolisia kielenkäyttömahdollisuuksia kaikkien toimintojen yhteydessä.

- Saamen kieltä vahvistavia menetelmiä löytää mm. seuraavista oppaista

- Saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma (Saamelaiskäräjät, 2009)
- Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opas (Saamelaiskäräjät, 2013)
- Menetelmäopas kielipesätyöntekijöille (Saamelaiskäräjät, 2015)
- kuati.fi – saamenkielinen varhaiskasvatusmateriaalipankki (Saamelaiskäräjät, 2016)

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvaramantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

ROVANIEMI

Vieraskieliset ja monikieliset lapset esiopetuksessa

Suomen kielen taidon kehittymisen tukeminen sidotaan vahvasti ja suunnitelmallisesti arjen tapahtumiin, leikkeihin ja vuorovaikutukseen suomenkielisten lasten kanssa. Suunnitelmallisuus tekee toiminnasta kielitietoista. KieliPeda-työväline tukee monikielisten lasten suomen kielen oppimista ja vahvistaa henkilöstön kielitietoisia toimintatapoja. Kielitietoisuus on koko henkilöstön toimintamalli, ja jokainen yhteisössä työskentelevä on samalla myös suomen kielen opettaja.

Suomen kielen opettamisessa käytetään sitoutuneesti kuvia, tukiviittomia, selkokieltä, mallintamista, loruja ja lauluja. Toistot ovat kielen oppimisessa tärkeitä. Edetään pienillä askelilla rakentaen vahvaa kielellistä perustaa. Kielitietoisuuden esiopetuksen ja suomen kielen oppimisen tukena voidaan käyttää KieliPedan lisäksi esimerkiksi seuraavia menetelmiä ja materiaaleja: vuorovaikutteinen lukeminen, Kielinuppu, Papunet, Viitottu rakkaus ja Lukulumo.

RoiReimari verkosto tukee ja kehittää kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden huomioimista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Huoltajat otetaan mukaan kotikielten näkyväksi tekemiseen. Huoltajia kannustetaan käyttämään omaa äidinkieltään kommunikoidessaan lapsensa kanssa.

Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen oppimista tuetaan esiopetuksessa oppimisen eri osa-alueilla tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Monikielisen lapsen esiopetuksen

oppimissuunnitelmaan kirjataan suomi toisena kielenä opetuksen tavoitteet ja toteutustavat sekä muut mahdolliset erityistoimenpiteet.

Esiopetuksessa olevan muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvan lapsen on mahdollista osallistua perusopetuksessa järjestettävään oman äidinkielen opetukseen, mikäli opetusryhmässä on tilaa ja opetus vastaa lapsen tarpeita. Opetusta annetaan 2 h/viikko esiopetuksen lisäksi. Huoltajat vastaavat mahdollisista kuljetuksista. Oman äidinkielen opiskelu on perusopetusta tukevaa opetusta, johon osallistumisesta päättää huoltaja/huoltajat. Oman äidinkielen opiskelu on lapselle vapaaehtoista, mutta suositeltavaa. Oman kielen opetus vahvistaa lapsen identiteettiä ja rakentaa pohjaa monikulttuurisuudelle ja toiminnalliselle kaksikielisyydelle.

Perusopetukseen valmistava opetus esiopetuksessa

Perusopetukseen valmistava opetus on tarkoitettu lapsille ja nuorille, joiden suomen kielen taito ei riitä suomen kielellä opiskelemiseen. Opetusta järjestetään inklusiivisesti lapsen omassa esiopetusryhmässä tai oppilaan lähikoulussa. Lapsi voi siirtyä esiopetuksessa järjestettävästä valmistavasta opetuksesta varsinaiseen perusopetukseen tai perusopetuksen valmistavaan opetukseen mikäli suomen kielen taito ei ole riittävä opetuksen seuraamiseen perusopetusryhmässä. Perusopetukseen valmistavaan opetukseen on vahvistettu oma paikallinen opetussuunnitelma.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai

saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen

4.5. Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearviointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon

kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkökohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja opiskeluhoolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistymisen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

ROVANIEMI

Lähtökohdat ja periaatteet

Esiopetuksessa lapsen kasvua ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Tuki rakentuu lapsen ja ryhmän lasten vahuuksille sekä oppimiseen ja kasvuun liittyviin tarpeisiin. Tuen tulee muodostaa suunnitelmallinen jatkumo varhaiskasvatuksen aikana ja siirtymässä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen sekä esiopetuksesta perusopetukseen. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia sekä ehkäistä ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Kasvun ja oppimisen tuki rakentuu kolmiportaisesti yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusion periaatteiden mukaisesti.

Varhaiskasvatusyksikön johtaja ja erityisopettaja tekevät yhteistyötä, jotta lapselle annettava tuki on laadukasta ja henkilöstöllä on riittävä osaaminen vastata lapsen tarpeisiin. Tuki annetaan ensisijaisesti lapsen omassa esiopetusryhmässä lähipalveluperiaatteen mukaisesti. Mikäli lapsella on vaativan erityisen tuen tarvetta, voidaan esiopetus toteuttaa integroidussa ryhmässä.

Rovaniemeläisessä esiopetuksessa tuen järjestämistä ohjaavia yleisiä periaatteita ovat osallisuus ja yhteistyö (kasvatuskumppanuus), varhainen avoin yhteistyö, inklusioon pyrkivä kasvatus ja opetus sekä monitoimisuus.

Inklusioon pyrkivä kasvatus ja opetus

Lapsen esiopetus ja täydentävä varhaiskasvatus pyritään ensisijaisesti järjestämään huoltajien toivomassa varhaiskasvatuspaikassa, jossa lapsen tarvitsema tuki turvataan. Mikäli lapsella on vaativan erityisen tuen tarvetta, voidaan esiopetus ja täydentävä varhaiskasvatus toteuttaa integroidussa ryhmässä. Järjestämisestä sovitaan yhteistyössä huoltajan, palveluohjauksen, varhaiserityiskasvatuksen ja yksikön johtajan kanssa.

Osallisuus, varhainen avoin yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Huoltajien kanssa tehtävän varhaisen, avoimen yhteistyön (kasvatuskumppanuuden) tavoitteena on yhteinen sitoutuminen lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseen. Luottamuksellisessa yhteistyössä huoltajien kanssa keskustellaan lapsen tuen tarpeista ja suunnitellaan tuen tarpeeseen vastaamista. Lapsi osallistuu aina oman ikä- ja kehitystasonsa mukaisella tavalla itseään koskeviin tuen asioihin.

Varhainen avoin yhteistyö

Varhaisen avoimen toiminnan keskeinen tavoite on luoda erilaisille keskusteluille ja kohtaamiselle tasavertainen tila ja aika, jossa kaikkien osallisuus ja kuulluksi tuleminen toteutuu. Kaupungin organisaatiossa kaikilla on mahdollista kutsua dialogisiin menetelmiin koulutettu verkostokonsultti huolehtimaan vuoropuhelusta omassa tilanteessaan. Verkostokonsultti toimii ulkopuolisena ja vaitiolovelvollisena tilaisuudessa. Toimintaa koordinoi verkostokoordinaattori.

Monitoimijuus

Monitoimijuudessa korostuvat lasten, huoltajien ja asiantuntijoiden osallisuus ja toimijuus. Jaettua asiantuntijuutta luodaan yhdistämällä huoltajien kokemusasiantuntijuutta ja ammattilaisen asiantuntijatietoa sekä lapsen oma näkökulma ja kokemus. Monitoimijaisen yhteistyön tavoitteena on tuottaa uudenlaisia näkökulmia ja tietoa lapsen edun toteutumiseen ja tuen järjestämiseen. Monitoimijuus edellyttää osapuolilta yhteistä pohdintaa, vastavuoroisuutta ja luottamusta. Henkilöstöltä tämä edellyttää myös reflektiivisyyttä, ammatillisuutta ja eettisyyttä. Henkilöstö arvioi omaa toimintaansa ja kehittää sitä yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Huoltajien kanssa keskustellaan aina keiden toimijoiden on keskeistä olla mukana lapsen tuen järjestämisessä.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatusta tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Opiskeluhuolto).

ROVANIEMI

Yhteistyötä huoltajien kanssa rakennetaan tiiviisti ja luottamuksellisesti sekä varhaisen avoimen yhteistyön periaatteita noudattaen. Säännöllinen yhteydenpito ja molemminpuolinen palaute takaavat tuen oikea-aikaisuuden ja joustavuuden. Tukea suunnitellaan ja sen toteutumista sekä riittävyttä arvioidaan yhdessä lapsen, huoltajien kanssa moniammatillisesti lapsen tarpeiden mukaisesti. Sovitut asiat kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin. Esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen tuen järjestäminen ja toteuttaminen kirjataan varhaiskasvatuksen osalta myös lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin. Lapsen esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa annettava tuki muodostaa eheän kokonaisuuden kokopäiväpedagogiikan mukaisesti. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on tuen prosessissa mukana varmistamassa, että lapsen saama tuki muodostaa

johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Tarvittavat hallintopäätökset tehdään varhaiskasvatuslain ja perusopetuslain mukaisesti.

Lapsen ja huoltajan kuulemiseen liittyvien käytänteiden mukaisesti lapsi ja huoltajat osallistuvat tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin kaikissa tuen vaiheissa ja kaikilla tuen portaita. Huoltajat kutsutaan palaveriin ja heille selvitetään palaverin tarkoitus sekä tarpeen mukaan heille toimitetaan tutustumista varten käsiteltävät asiakirjat etukäteen. Palaverissa huoltajan ja lapsen mielipide tulee tulla kuulluksi tehtävistä ratkaisuksista. Heille tulee selvittää, mitä suunnitellut päätökset merkitsevät. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä, vaikka huoltaja ei saavu kuulemistilaisuuteen eikä käytä oikeuttaan tulla kuulluksi. Opetuksen järjestäjän on koetettava löytää yhteisymmärrys lapsen ja huoltajan kanssa, mutta myös oikeus ja velvollisuus tehdä päätös lapsen edun mukaisesti, vaikka vastoin huoltajan tahtoa. Lähtökohtana on kuitenkin aina hyvän yhteistyön ja luottamuksen ilmapiirin rakentaminen.

Yksikön esiopetuksen vuosisuunnitelmassa kuvataan, miten huoltajille annetaan tietoa esiopetuksessa annettavista tuen muodoista. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan lapsen tukeen liittyvän kotien kanssa tehtävän yhteistyön muodot ja periaatteet.

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Hyvä esiopetuspäivä ja tuen portaat

Lapsen hyvä esiopetuspäivä ja laadukas, jokaisen lapsen tarpeisiin vastaava ryhmässä toteutettava pedagoginen toiminta luovat vahvan pohjan lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Kuvio 8. kuvaa, mistä hyvä esiopetuspäivä ja laadukas pedagoginen toiminta rakentuvat.

Kuvio 8. Lapsen hyvä esiopetuspäivä ja laadukas pedagoginen toiminta

Esiopetuksen kasvun ja oppimisen tuki järjestetään kolmiportaisena yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusion periaatteiden mukaisesti. Tuki rakentuu hyvän esiopetuspäivän ja lasten tarpeet huomioivan laadukkaan pedagogisen toiminnan pohjalle. Lapsen tarvitsema pedagoginen tuki on aloitettava heti tuen tarpeen ilmaannuttua. Kasvatustiimissä on arvioitava, miten pedagogista toimintaa ja oppimisympäristöä muokataan lapsen tarpeita vastaavaksi mahdollistaen lapsen oppiminen ja hyvinvointi. Käyttöön otettujen toimintatapojen ja menetelmien vaikuttavuutta lapsen tarpeisiin vastaamiseen arvioidaan.

Mikäli pedagogiset ratkaisut eivät ole riittäviä, konsultoidaan yksikön johtajaa ja varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Yhteistyössä mietitään lapsen oppimista tukevia ratkaisuja ryhmän pedagogiseen toimintaan ja oppimisympäristöön. Sovitut menetelmät kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Lapsen tuen järjestämisen kannalta on tärkeää, että huoltajat ja henkilöstö yhdessä sitoutuvat menetelmiin, jotka tukevat lapsen oppimista ja hyvinvointia. Pedagogisen tuen mahdollistamiseksi voidaan tarvittaessa lapsiryhmän kokoa pienentää ja kohdistaa lapselle avustamisen palveluja. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa hoidollinen tuki voi tarkoittaa erilaisia keinoja vastata lapsen sairaanhoidollisiin, hoivaan ja avustamiseen liittyviin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen konsultoivan erityisopettajan palvelut kuuluvat kaikille niitä tarvitseville lapsille ja heidän perheilleen.

Taulukko 4. Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen esiopetuksessa

KASVUN JA OPPIMISEN TUEN JÄRJESTÄMINEN ESIOPETUKSESSA			
Tuen portaati:	Tuen muodot:		
YLEINEN TUKI Oppimissuunnitelma	Pedagoginen tuki: <ul style="list-style-type: none"> • sensitiivinen, saavutettava vuorovaikutus ja kommunikointitavat • pienryhmätoiminta • kasvu- ja oppimisympäristön strukturointi • pedagogiset menetelmät ja toimintamallit • yksilöllinen ohjaaminen • eriyttäminen • varhaiserityiskasvatuksen palvelut • osa-aikainen erityisopetus • apuvälineet • ohjaus- ja tulkitsemispalvelut 	Rakenteellinen tuki: <ul style="list-style-type: none"> • henkilöstön koulutus ja osaamisen vahvistaminen • ryhmäkoon pienentäminen (kerroin) • avustamisen palvelu ryhmälle • henkilöstörakenteen vahvistaminen 	Hoidollinen tuki: <ul style="list-style-type: none"> • pitkäaikaisten sairauksien hoito • hoitotoimenpiteet • lääkitys • ruokavalio • liikkuminen
	<i>Pedagoginen arvio</i> 		
TEHOSTETTU TUKI Oppimissuunnitelma	Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleisessä tuessa: <ul style="list-style-type: none"> • avustamisen palvelut lapselle • varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut lapselle ja perheelle • tutkimuksesta ja kuntoutuksesta vastaavan tahon tuki 		
<i>Pedagoginen selvitys</i> 			
ERITYINEN TUKI Erityisen tuen päätös ja HOJKS	Tuki on vahvempaa ja yksilöllisemmin suunniteltua kuin tehostetussa tuessa: <ul style="list-style-type: none"> • erityisopetus • integroitu ryhmä • tutkimuksesta ja kuntoutuksesta vastaavan tahon tuki 		
Tuen järjestäminen: toimintaperusteinen ohjaus, eriyttäminen ja pienryhmätoiminta			

Yleinen tuki

Yleinen tuki on varhaiskasvatuksen opettajan ja kasvatustiimin antamaa koko lapsiryhmää hyödyttävää ja ennaltaehkäisevää tukea tai lapsikohtaista tukea. Yksittäisen lapsen kasvua ja oppimista tuetaan myös oppimisympäristön ja toimintakulttuurin kautta. Yleisen tuen aikana myös hoidollinen tuki tulee toteutua lapsen tarpeita vastaavasti.

Esiopetuksessa aloittavan lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havainnointi käynnistyy heti esiopetuksen alkaessa. Varhaiskasvatuksesta saatua tietoa lapsen saamista tukitoimista hyödynnetään tuen jatkuvuuden takaamiseksi. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa, ja siihen kirjataan lapsen yleisen tuen tavoitteet sekä tukitoimet. Suunnitelman laatimisesta vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Suunnitelman laadintaan voi osallistua tarvittaessa muita lapsen asioissa mukana olevia toimijoita. Rovaniemellä laaditaan kaikille esiopetukseen osallistuville lapsille esiopetuksen oppimissuunnitelma Leops, jonka kirjaa varhaiskasvatuksen opettaja. Lapsen saamaa yleistä tukea ja sen riittävyttä arvioidaan tarvittaessa tai viimeistään suunnitelman arvioinnin yhteydessä.

Varhaiskasvatuksen ohjaavan opettajan toteuttama ohjaus on tarvittaessa käytettävissä kasvatustiimin yleisen tuen pedagogisen työskentelyn vahvistamisessa sekä oppimisympäristön pedagogisessa tarkastelussa.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvon. Tarvittaessa arvon laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

ROVANIEMI

Esiopetuksen henkilöstö havainnoi ja arvioi lapsen saaman tuen riittävyttä yhdessä huoltajien kanssa. Tuen tarpeen kartoittamiseen ja yleisen tuen riittävyden arviointiin voi osallistua myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja tarvittaessa lapsen asioissa mukana olevat muut toimijat. Mikäli esiopetuksen yleinen tuki ei ole ollut riittävää ja nähdään tarpeelliseksi tehostaa tukea, laaditaan pedagoginen arvio tehostettua tukea varten. Pedagogisen arvion laadinnassa ja tuen suunnittelussa mukana ovat lapsi omien edellytystensä mukaisesti, huoltajat, esiopetuksen

opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja tarpeen mukaan muut lapsen asioissa mukana olevat toimijat. Opiskeluhuollon ammattihenkilö osallistuu tuen tarpeen arviointiin joko olemalla läsnä tuen palaverissa tai konsultaationa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjaa pedagogisen arvion joka laaditaan Oph:n Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten -lomakkeelle.

Mikäli varhaiskasvatuksessa lapsi on saanut tehostettua tukea ja tuen tarve edelleen jatkuu, voi lapsi aloittaa esiopetuksen suoraan tehostetulla tuella. Tällöin pedagoginen arvio voidaan tehdä ennen esiopetuksen alkamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjaa pedagogisen arvion. Pedagoginen arvio ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma muodostavat yhdessä tehostetun tuen suunnitelman.

Tehostettuun tukeen sisältyvät pedagoginen ja rakenteellinen tuki sekä tarvittaessa hoidollinen tuki. Tehostetussa tuessa yksilöllisten toimintatapojen määrä kasvaa, tuki voi kestää pidempään ja tuen tarve voi olla moninaisempaa ja edellyttää vahvempaa erityispedagogista osaamista. Lapsen yksilöllinen tehostettu tuki toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti lapsen omassa ryhmässä.

Monialaisessa yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettaja tuo työskentelyyn erityispedagogista tietoa ja osaamista sekä sopii erityispedagogisten menetelmien käytöstä ryhmässä. Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on sovittujen pedagogisten toimenpiteiden toteutuminen käytännössä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukee ryhmän henkilöstöä sovittujen tukitoimien vahvistumisessa. Tehostetun tuen tarvetta arvioidaan säännöllisesti ja seurantatiedot kirjataan arvioinnin yhteydessä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Lapsen siirtyessä toiseen yksikköön tulee välittää opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot, jotta tuki voidaan aloittaa uudessa paikassa nopeasti ja tuen jatkumo säilyy. Tiedonsiirron käytännöt on kuvattu tarkemmin luvussa 3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen.

Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen opiskeluhoito, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

ROVANIEMI

Erityinen tuki koostuu yksilöllisesti suunnitelluista erityispedagogisista tukitoimista, rakenteellisesta tuesta sekä mahdollisesta hoidollisesta tuesta. Erityisessä tuessa erityispedagoginen osaaminen ja toiminta ovat perustana lapsen tukeen vastaamisessa. Lapsen tarvitsema erityinen tuki sisältyy lapsiryhmän pedagogiseen toimintaan yksilölliset tarpeet huomioiden. Integroidut ryhmät ovat suunniteltu vastaamaan vaativaa erityistä tukea tarvitsevien lasten moninaisiin tarpeisiin. Integroiduissa ryhmissä erityisopetus toteutuu kokoaikaisesti.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- opiskeluhoillon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhoollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

ROVANIEMI

Pedagoginen selvitys laaditaan erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi. Selvitys laaditaan tehtäessä erityisen tuen päätöstä ensimmäisen kerran sekä päätöstä tarkistettaessa ja lopettaessa erityisen tuen antaminen. Pedagoginen selvitys laaditaan, kun opettaja, huoltaja ja/tai muut lapsen kanssa työskentelevät asiantuntijat toteavat lapsen tarvitsevan kasvun ja oppimisen tueksi vahvaa tukea pitkäaikaisesti tai erityisen tuen päätökseen halutaan saada muutos. Selvitys laaditaan Oph:n Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten -lomakkeelle ja liitteeksi huoltajan kuuleminen -lomake. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa kirjaamisesta.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla.

Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

ROVANIEMI

Ennen erityisen tuen päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa tai laillista edustaja. Lapselle ja huoltajalle tulee etukäteen selvittää kuulemisen tarkoitus, esimerkiksi onko kyseessä erityisen tuen päätöksen tekeminen tai tarkistaminen. Kuulemisessa lapsella ja huoltajalla on mahdollisuus sanoa mielipiteensä ja ajatuksensa asiassa. Samalla on tilaisuus selvittää, mitä suunnitteilla oleva päätös käytännössä tarkoittaa. Kuultavat voivat esittää

näkemyksensä määrääikaan mennessä myös kirjallisesti. Ennen kuulemistilaisuutta kuultavilla tulee olla mahdollisuus perehtyä päätöksen perusteena oleviin asiakirjoihin ja tietoihin. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä, vaikka huoltaja ei tule kuulemistilaisuuteen tai halua tulla kuulluksi. Kutsu kuulemistilaisuuteen on hyvä tehdä niin, että se voidaan todentaa jälkepäin. Mikäli yksimielisyyttä päätöksestä ei synny, voidaan päätös tehdä sivistyspalveluiden delegointimatriisin mukaisesti.

Varhaiskasvatusyksikön johtaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja esittää pedagogisen selvityksen tekemisen jälkeen, että sivistyspalveluiden erityistehtävien delegointimatriisissa määrätty viranhaltija tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta sekä hallintopäätökset erityisen tuen antamisesta. Päätös voi sisältää tarvittaessa myös pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin ottamisen ja oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen aloittamisen. Päätös tulee tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki

- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKS:n tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKS:n tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaisesti. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

ROVANIEMI

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) laaditaan esiopetuksen opettajan, varhaiskasvatuksen opettajan, lapsen ja huoltajan sekä tarvittaessa muun lapsen asioissa olevan muun ammattilaisen yhteistyönä. HOJKS laaditaan Oph:n HOJKS-lomakkeelle.

HOJKS:n kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja tai esiopetuksen opettaja, veon ollessa mukana erityispedagogisena asiantuntijana. Alkuperäinen HOJKS arkistoidaan varhaiskasvatusyksikössä. HOJKSista otetaan kopio/-t huoltajille. HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran esiopetusvuoden aikana lapsen tarpeiden mukaisesti.

Esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen tuen prosessissa noudatetaan täydentävän varhaiskasvatuksen osalta varhaiskasvatustlain määräyksiä.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen

oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään §pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

ROVANIEMI

Oppivelvollisuus pitenee koulupolun alkupäästä. Pidentämisen tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän menestyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Kyseessä on oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Lapsella on oikeus saada esiopetusta myös oppivelvollisuuden alkaessa eli 6-vuotiaana; tämä esiopetukseen osallistuminen ei ole vapaaehtoista vaan kuuluu oppivelvollisuuteen. Lapsella on tarvittaessa mahdollisuus käydä esiopetusta kaksi vuotta siinä tapauksessa, että ensimmäinen esiopetusvuosi aloitetaan 6-vuotiaana. Tällöin huoltajat hakevat koulunkäynnin aloittamisen myöhentämistä (PoL 27§). Liitteeksi tarvitaan asiantuntijalausunto koulupsykologilta tai tutkivalta taholta.

Pidennetyn oppivelvollisuuden esitystä varten kerätään ja kirjataan päätöksen pohjaksi

- arjen havainnot kotoa ja varhaiskasvatuksesta
- arvioinnit
- terapeuttien, psykologien ja lääkärin havainnot ja tutkimukset.

Pidennetyt oppivelvollisuuden päätökset

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista, jotta oikeus oppivelvollisuuden pidentämiseen voi toteutua. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Jos päätös on jäänyt tekemättä tai lapsen tilanne muuttuu esi- tai perusopetuksen aikana, voidaan päätös erityistapauksissa tehdä myöhemminkin. Tällöin oppivelvollisuus ei voi enää pidentyä, mutta päätös vaikuttaa lapsen opetusryhmän kokoon ja se voi vaikuttaa myös opetettaviin oppiaineisiin.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisen tuen aloittamisesta tehdään voimassa olevan delegointimatriisin mukaisesti. Yksittäistä lasta koskevat päätökset, kuten päätökset erityisestä tuesta ja pidennetystä oppivelvollisuudesta, tulee aina perustella. Lapsen tilanne tulee arvioida hännenvahvuksiensa ja yksilöllisen tuen tarpeensa pohjalta huoltajan, esiopetuksen henkilöstön ja terveydenhuollon tai psykologin yhteistyönä (lausunto), ja päätökset tehdään tämän pohjalta. Ennen esi- ja perusopetusta tehtävä päätös ei vaadi pedagogista selvitystä. Päätökset pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisen tuen aloittamisesta kirjataan samaan päätökseen. Päätös koulunkäynnin aloittamisesta säädettyä aikaisemmin tai myöhemmin (PL 27§) tehdään voimassa olevan delegointimatriisin mukaisesti.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevalle erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan aina HOJKS esiopetuksen alkaessa (jo 5-vuotiaana, ensimmäisenä esiopetusvuonna), koska lapsi on tällöin erityisen tuen piirissä, vaikka hänen oppivelvollisuutensa alkaakin vasta 6-vuotiaana. HOJKS:n laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja huoltajan luvalla mahdollista kuntoutussuunnitelmaa.

Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella. Päiväkodissa järjestettävän esiopetuksen ryhmäkoossa sovelletaan varhaiskasvatuslain ja asetuksen ryhmäkokoja ja henkilöstömitoitusta.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti taulukossa 5. esitetyillä tavoilla. Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen kouluun siirtyminen valmistellaan hyvissä ajoin yhteistyössä huoltajien, lapsen, esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa.

Taulukko 5. Pidennetty oppivelvollisuus

1	2	3
VARHAISKASVATUS		
5-vuotias <ul style="list-style-type: none">• pidennetyt oppivelvollisuuden päätös• erityisen tuen päätös• esiopetus alkaa (järjestämipaikkana lähipäiväkodin lapsiryhmä tai integroitu ryhmä)		6-vuotias <ul style="list-style-type: none">• kootaan vahvat perustelut siihen, että lisävuosi tukee perusopetuksen tavoitteiden saavuttamista• pidennetyt oppivelvollisuuden päätös• erityisen tuen päätös• esiopetus alkaa 6-vuotiaana, kestää 2 vuotta, tällöin perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta tehdään erillinen hallintopäätös (järjestämipaikkana lähipäiväkodin lapsiryhmä tai integroitu ryhmä)
6-vuotias <ul style="list-style-type: none">• oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluva lukuvuosi esiopetuksessa	6-vuotias <ul style="list-style-type: none">• pidennetyt oppivelvollisuuden päätös• erityisen tuen päätös• esiopetus alkaa ja kestää yhden lukuvuoden (järjestämipaikkana lähipäiväkodin lapsiryhmä tai integroitu ryhmä)	

ESI- JA ALKUOPETUKSEN YHTEISTYÖ		
7-vuotias • koulunkäynti alkaa perusopetuksessa opetuksen järjestäminen yleisopetuksen luokassa, alueellisessa pienryhmässä, koko kaupunkia palvelevassa kuntakohtaisessa pienryhmässä tai Myllärin koulussa • 9 vuosiluokkaa	7-vuotias • koulunkäynti alkaa perusopetuksessa opetuksen järjestäminen yleisopetuksen luokassa, alueellisessa pienryhmässä, koko kaupunkia palvelevassa kuntakohtaisessa pienryhmässä tai Myllärin koulussa • 9 vuosiluokkaa	8-vuotias • koulunkäynti alkaa perusopetuksessa opetuksen järjestäminen yleisopetuksen luokassa, alueellisessa pienryhmässä, koko kaupunkia palvelevassa kuntakohtaisessa pienryhmässä tai Myllärin koulussa • 9 vuosiluokkaa

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

5.6.1 Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

ROVANIEMI

Osa-aikaista erityisopetusta toteuttaa esiopetusryhmän opettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana osa-aikaisen erityisopetuksen suunnittelussa ja arvioinnissa. Integroidussa ryhmässä erityisopetuksesta vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja toteuttamistavat kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan tai HOJKS:iin ja niitä arvioidaan tarvittaessa tai viimeistään oppimissuunnitelman tai HOJKS:n arvioinnissa. Pedagogisessa arvioissa tai pedagogisessa selvityksessä arvioidaan lapsen saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys, vaikuttavuus ja tarve jatkossa.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

ROVANIEMI

Avustamisen palvelut

Lapsi voi saada tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisavustajan antamaa ohjausta sekä avustamista ryhmäkohtaisesti tai henkilökohtaisesti. Yksittäisen lapsen ohjaus- ja avustamispalvelusta päätetään erityisen tuen päätöksessä. Asiantuntijalausunto on suositus, joka otetaan huomioon avustamisen palvelujen tarpeen määrittelyssä. Erityisavustaja tukee toiminnallaan lapsiryhmän tai

yksittäisen lapsen kasvua ja oppimista huomioiden mahdolliset kuntoutukseen liittyvät tehtävät opettajan ja/tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun.

Tulkitsemispalvelut

Lapsi voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Tulkitsemisen tavoitteena on, että sekä toiset lapset että lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat hänen tapansa kommunikoida. Lapsen omien kommunikaatiotaitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa.

Palvelut järjestetään ensisijaisesti viittoma- ja kommunikaatiotaidot omaavan erityisavustajan avulla. Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri tilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi huomioidaan muut tarvittavat tukitoimet, apuvälineet ja oppimisympäristölle asetetut vaatimukset.

Apuvälineet

Vammaisella tai muulla erityistä tukea tarvitsevalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet. Tarvittaessa henkilökunnalle järjestetään apuvälineen käyttökoulutusta.

Apuvälinetarpeen arvioinnissa on mukana huoltajan ja ryhmän opettajan lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, kuntoutusohjaaja ja lapsen terapeutit.

Lapsen henkilökohtaiset, lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvat liikkumisen ja päivittäisten toimintojen apuvälineet sekä kommunikoinnin apuvälineet tulevat hyvinvointialueen terveystalouden kautta. Soveltavan liikunnan välineitä on mahdollisuus vuokrata Malike-lainaamosta.

Erityiskoulujen opetus- ja ohjauspalvelut

Myllärin koulu on Lapin alueen vaativan moniammatillisen tuen Elmeri-koulu. Koulu järjestää perusopetuslain mukaista esi-, perus- ja lisäopetusta kehitysvammaisille ja/tai autismin kirjon piiriin kuuluville oppilaille. Opetuksessa hyödynnetään strukturoidun opetuksen toimintatapoja. Opetus nojautuu perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sekä koulun omaan opetussuunnitelmaan. Oppilaille laaditaan Hojksit yksilöllisine oppimistavoitteineen.

Koulun yhteydessä on kuntoutusluokka, jossa toteutuu Kolpeneen palvelukeskuksessa tutkimus- ja kuntoutusjaksolla olevien lasten ja nuorten opetus. Kuntoutusluokka toimii tiiviissä yhteistyössä moniammatillisen työryhmän kanssa ja tarjoaa konsultointia ja ohjausta perheille, varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulujen henkilöstölle.

Myllärin koulun palvelut edellyttävät sopimusta ja/tai erityisen tuen päätöstä. Myllärin koulun palvelujen käytöstä tulee aina olla yhteydessä koulutuspalveluiden hallintoon. Vaikeimmin kehitysvammaisen tai autistisen oppilaan lähikouluksi voidaan osoittaa Rovaniemellä Myllärin koulu.

Valtion erityiskoulut (VALTERI)

Rovaniemen kaupunki ostaa erityisopetus- ja kuntoutuspalveluja tarvittaessa valtion erityiskouluilta.

Oppimis- ja ohjauskeskus Tervaväylä on erityiskoulu sekä oppimis- ja ohjauskeskus, joka sijaitsee Oulussa. Koululla on kaksi yksikköä: Lohipato ja Merikartano. Tervaväylän koulu palvelee lapsia ja nuoria, joiden erityisen tuen tarve aiheutuu ensisijaisesti kielellisistä erityisvaikeuksista, kuuroudesta tai vaikeasta huonokuuloisuudesta, liikuntavammaisuudesta liittämisongelmineen sekä neurologisista sairauksista ja autismin kirjioon liittyvistä haasteista. Koulun toiminnan

painopiste on erityisopetuksessa ja sitä tukevissa kuntoutus-, hoito- ja tukipalveluissa. Tukijaksojen kautta tuetaan erityistä tukea tarvitsevan oppilaan opiskelua lähikoulussa.

Oppimis- ja ohjauskeskus Onerva järjestää näkövammaisopetusta ja kuntoutusta. Koulu tarjoaa ohjaus- ja tukipalveluja lähikouluille, koulupaikan näkövammaiselle oppilaalle sekä näkövamma-alan asiantuntijapalveluja ja toimialan kehittämispalveluja.

Nämä palvelut perustuvat aina erilliseen sopimukseen tai hallintopäätökseen.

5.7. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestämisen käytännöt mahdollisimman konkreettisesti opetuksen järjestäjän määrittämällä tavalla. Opetussuunnitelmassa voidaan käyttää perusteiden tekstiä soveltuvin osin.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan:

Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen

- tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset paikalliset linjaukset
- ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit
- toiminta nivelvaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytänteet
- kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi, arviointi tuen aikana sekä seuranta
- yhteistyö, vastuut ja työnjako esiopetuksesta vastaavan hallinnon sisällä sekä muiden hallintokuntien kanssa
- yhteistyö opiskeluhoitopalveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet kasvun ja oppimisen tuen kysymyksissä
- kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen arvion laadintaan liittyvät käytänteet
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet

- huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely
- erityisen tuen päätöksen tekeminen
- erityisen tuen päätöksen tarkistaminen
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena
- HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla
 - lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö prosessissa
 - opetuksen käytännön järjestäminen
 - yhteistyö muun varhaiskasvatuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
 - yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään tulkittamis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

6 Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoillon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoillon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelman laatimisesta.

Näissä perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia.

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja

ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoitoa esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhoitopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Opiskeluhoitopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat.

6.1 Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Opiskeluhoitosuunnitelma laaditaan yhteistyössä esiopetuksen ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoitotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetussyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetussyksiköissä seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetussyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetussyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetussyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys huomioiden lasten ja esiopetussyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetussyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotasaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opetuksen järjestäjän arvioissa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoito perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen. Lapsen osallisuus ja toivomukset otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhoitopalveluihin (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoitokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoitorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoito on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen työntekijöiden sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollossa keskeistä.

Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoillon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoillon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivytyksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut

uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoitotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa.

ROVANIEMI

Esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma sisältyy Rovaniemen opiskeluhoitosuunnitelmaan.

Jokainen esiopetusta antava yksikkö toimittaa syyslukukauden alussa Rovaniemen opiskeluhoitosuunnitelmaan vaadittavat yksikkökohtaiset tiedot:

1. Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista yksikössä
2. Toimenpiteet esiopetuksen yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi yksikössä
3. Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)
4. Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa
5. Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

7 Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään taustalla olevaan arvoihin kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa.

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkökohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksen asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

ROVANIEMI

Opetussuunnitelmassa viitattut oppaat ja suunnitelmat:

[Kansallinen lukutaito strategia 2030](#)

[Uudet lukutaidot -kehittämishjelma](#)

[Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelma](#)

[Saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma](#) (Saamelaiskäräjät, 2009)

[Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opas](#) (Saamelaiskäräjät, 2013)

[kuati.fi](#) – saamenkielinen varhaiskasvatusmateriaalipankki (Saamelaiskäräjät, 2016)

